

SZAKDOLGOZAT

PÁL- SIMON BRIGITTA KRISZTINA

Gyógypedagógia

Kaposvár

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Gyógypedagógia Szak

**AZ ALAPOZÓ TERÁPIA HATÁSA A NYELVI TERÜLETEK
FEJLŐDÉSÉRE**

Belső konzulens: Demeter Gáborné
adjunktus

Külső konzulens: Pékné Sinkó Csenge
gyógypedagógus

Készítette: Pál-Simon Brigitta Krisztina

CIO2G

levelező tagozat

Intézet/tanszék: Gyógypedagógia Tanszék/Neveléstudomány Intézet

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
2. Szakirodalmi háttér.....	5
2.1. Beszédfejlődés.....	5
2.2. A beszédészlelés és a beszédmegértés	9
2.3. A beszédképesség zavara.....	11
2.4. Artikulációs zavar.....	12
2.5. Mozgásfejlődés.....	12
2.6. Alapozó Terápia.....	18
3. A kutatás.....	25
3.1. A kutatás helyszínének a bemutatása.....	25
3.2. A kutatás előzményei.....	26
3.3. A kutatás célja.....	26
3.4. Hipotézisek	27
3.5. A kutatás módszerei, eszközei.....	27
3.6. Minta.....	29
4. Eredmények.....	30
4.1. A kutatás bemeneti fejlesztői vizsgálat eredménye.....	30
4.2. Feladatgyűjtemény hatására elért eredmények.....	33
4.3. Szól-e? szűrőeljárás vizsgálatának eredményei.....	36
4.4. Eredmények összehasonlítása.....	39
5. Hipotézisek ellenőrzése.....	42
6. Összefoglalás.....	43
7. Felhasznált irodalom.....	45
8. Mellékletek	

1. Bevezetés

A mai világban nagyon nagy hangsúlyt kapott a gyermekek fejlesztése. Számos tanulmányok foglalkoznak a beszéd- és a mozgásfejlődéssel.

A szakdolgozatom témaválasztását befolyásolta alapozó terapeutaként végzett gyakorlati munkám, illetve szerettem volna mélyrehatóbban megismerni, hogy milyen összefüggések, kapcsolatok vannak a beszéd- és a mozgásfejlődés között. A munkám során tapasztaltam a hozzám járó beszédhibás gyermekek beszédhibáját, és annak fejlődését, de kutatások alapján be akartam bizonyítani, hogy van összefüggés a fejlődések között.

A dolgozatom megírásával a célom, hogy egy hosszabb idő alatt elvégzett kutatásban bemutathassam az 5 éves óvodás korú gyermekek beszédhibájának a fejlődését. A másodlagos célom, hogy rávilágítsak arra, hogy a beszédfejlődése összefügg a mozgásfejlődéssel.

A kutatásom megvalósításához dokumentumelemzéseket és megfigyeléseket használtam a mozgásfejlesztésre járó gyerekek körében. Kiválasztottam 20 fő beszédhibás gyermeket, akikről tudtam a szülők elmondása szerint és a Logopédiai Vizsgálatok Kézikönyvében lévő artikulációs vizsgálat alapján, hogy mennyi, milyen beszédhibája van, milyen nyelvi problémái vannak. Az Alapozó Terápia vizsgálatából létrehoztam egy 5 fő területből álló bemeneti vizsgálatot, amit elvégeztem a gyerekeken, majd az eredmények kiértékelése utána létrehoztam egy 15 feladatból álló gyakorlatsort. A gyakorlatsort a gyerekeknek betanítottam, és egy hónapon keresztül folyamatosan gyakoroltuk. A gyakorlás végén elvégeztem ugyanabból a területekből álló kimeneti vizsgálatot, az eredményeket kiértékeltem és összehasonlítottam a bemeneti vizsgálatok eredményeivel. A kimeneti vizsgálat után elvégeztem a Szól-e szűrőeljárást, és összehasonlítottam a jelen állapotban lévő beszédhibák számát a szülők által elmondott beszédhibák számával, illetve a nyelvi, beszéd területeken lévő eredményeket korosztály szerint. A szakdolgozatom felépítésében törekedtem arra, hogy az eddig megjelent a témához kapcsolódó szakirodalmak elméleti és a gyakorlati részét sorra vegyem.

2. Szakirodalmi háttér

2.1. Beszédfejlődés

A beszédfejlődés kezdete

Az anyanyelv, és a kommunikáció elsajátítása már a gyermek születésétől a második élet év végéig folyamatos fejlődési menetben zajlik. Az egyes szakaszok egyidejűleg is megjelenhetnek, gyakran észrevétlenül is (Lengyel, 1981).

Az anyaméh a állandó ingerek és interakciók helyszíne. A magzat reagál az anya mentális, fizikai állapotára, képes megélni az anya érzelmeit a beszéden keresztül. Felismeri az édesanyja hangját. A magzatnyelv főként ritmikai prozódiai élményeken alapul. A magzat már születés előtt komplex mozgás- és magatartásmintákkal rendelkezik. A mozgása olyan, mint egy testbeszéd, ami aktivitást, reaktív, és interaktív viselkedéseket mutat. Az interaktív viselkedési formánál lehet a legjobban megfigyelni az iker kommunikációt, amiben egy rituális, ismétlődő kommunikációt folytatnak (Tancz, 2011).

A gyermek nyelvi fejlődése első életévében három területen mutatkozik leginkább: a hangadásban, a beszédészlelésben, és az interakcióban. A gyermek és az édesanya első kapcsolata az érintéssel kezdődik, majd a hangok, mozdulatok, majd jelrendszerekkel folytatódik. A nyelv fejlődése szoros kapcsolatban áll a nem nyelvi kommunikációval, amit a rendszeres gyakorlás, tanulás fejleszt. A fejlődés formálja a csecsemő és az édesanya magatartását, alkalmazkodó képességét. A kommunikáció kialakulása előtt több jelzőrendszer figyelhető meg csecsemőkortól, ami érzékelteti a gyermek testi és pszichés állapotát. Ilyen jelzőrendszerek lehetnek például a sírások, a hangadások, a mimikák, a gesztusok, a rámutatások, és a tekintet is. Az újszülöttet születése után az első pár hétben biológiai hangadások jellemzik. Ezeket reflexes hangadásoknak nevezik, mert kapcsolatban áll a csecsemő lelki és fizikai állapotával. A beszédfejlődésük első jele a sírás. A sírást két csoportra lehet osztani: az egyik a nem fiziológias eredetű hangjelenségek, pl.: tüszentés, köhögés, csuklás. A második a kifejező sírás. A kommunikáció fejlődése a csecsemő 4-6.hetes korában gazdagodik a szociális mosollyal. A gőgicsélés hangjai a sírással egy időben fejlődnek. A csecsemők 4-6.hét között kezdenek gőgicsélni. Ezután az akusztikai visszacsatolás, majd a környezetből jövő emberi hang váltja ki és ösztönzi a további próbálkozásokat. Elsőnek a könnyebben ejthető hangokat használja, ké-

sőbb a nehezebben ejthető hangokat is. Az intonáció utánzása, hangokra bontása univerzális, vagyis a különböző anyanyelvű csecsemőknél ugyanazok a hangok és intonációk jelennek meg, mert ezeket hívják alaphangoknak. A gyermekekhez intézett beszédnek többféle jellegzetességei vannak. Mint a magasabb hangfekvés, a szabályosabb és lassabb ritmus, az egyszerű mondatszerkesztés, az ismétlődések használata. A beszédfejlődésben a gagyogás 7-10 hónapos korban jelenik meg, ami utalhat az első szavak megjelenésére. A hangok változatossága növekszik, és csökkennek a hangok intenzitása, és erőssége. A csecsemő a kiadott hangokat játékos formában ismételni kezdi, ezért egyre hosszabb hangkapcsolatokat használ. A 12–16. hónapos korban megjelenik passzív beszéd időszaka, ezután megjelenik az első szó. A beszédre a széleskörű beszédmegértés a jellemző, vagyis a gyermek az elhangzó beszéd egy részét ismeri fel, illetve a megértést még a külső tényezők segítik pl.: beszédhelyzet, gesztusok, mimika. Az első szókezdemények a 10-12. hónapban jelennek meg. A gögicselés is még jelen van, ami a csecsemő 15.hónapos koráig hallható, majd fokozatosan csökken, és megszűnik. A gyermek kettős tárolása következtében minden szemantikai egységet két formában használ. A gyermek a saját környezetétől eltérő gyermeknyelvi szavait tárolja, pl.: „pcsu”, a felnőtt helyes változata papucs. A fejlődés folyamán a felnőtt helyes szóformái fokozatosan kiszorítják a gyermeknyelvi formákat (Tancz, 2011).

A 1,5-2 éves gyermek beszédprodukciónak szemmel láthatóan megváltozik. A lányok hamarabb, mint a fiúk. A gyermekek nyelvhasználatuk gyarapodni és nehezedni kezd. Megjelenik a szótári robbanás, ezáltal ugrásszerűen nő az aktív és a passzív szókincs is. A szókincs robbanás következtében elkezd kombinálni az aktív szavakat. Fokozatosan eljut a gyermek a szómondatoktól a telegrafikus beszédhez, ami a mondatszerű közlések előhírnöke. A magyar gyermek beszédében elsőnek a tárgyra, a helyviszonyok kifejezésére és a birtoklásra utalások jelennek meg. Az óvodás korú gyermek beszédének fonetikai, fonológiai, morfológiai, szintaktikai és pragmatikai szintjén minőségi és mennyiségi fejlődés tapasztalható. A gyermekek általában szívesen beszélnek. Ebben a korban a szókincsük nagymértékben bővül. A gyermekek szavainak a jelentésére egyre jobban érvényesek a társadalmi jellegűek. Fejlődnek az átvitt jelentések elsajátítása is. A kommunikációban nő az igék használata. A gyermekek távirati beszéde a 3. életév végére eltűnik. A toldalékrendszerek csaknem teljesen kiépülnek. Ebben az életkorban az időviszonyok felismerése és használata (múlt, jelen, jövő) még nehézséget okoz (Tancz, 2011).

Az óvodás korú gyermekek kommunikációs stratégiái különböznek. Több társalgási fordulatot, társalgást szabályozó tényezőt ismernek, ezeket képesek hasonló helyzetekben alkalmazni. Képesek rá, hogy hogyan kell a hallgató figyelmét felkelteni és fenntartani. Igazodnak a partner igényeihez, és magyarázatot is tudnak adni. Megismerték a főbb megszólítási, köszönési, udvariassági szabályokat. Az iskoláskortól fontosabb nyelvi változások nem történnek, de minden nyelvi szinten megfigyelhető további fejlődés. Az alaktani, grammatikai és szintaktikai fejlődés által alig találkozunk a felnőtt nyelvhez viszonyítva hibás formákkal. Állandósnak a beszédhangok. A beszédprodukciónak kontextus függetlenné válik, közeledik az anyanyelvi mintához. Előfordulnak a hezitálások és a többszörösen összetett mondatok. A gyermekek képesek egyre bonyolultabb tartalmak és összefüggések kifejezésére, míg a beszédtempójuk még lassabb (Lengyel, 1981).

Nyelvfejlődési zavarok

A beszédhez szükséges érési folyamatainak zavarai. A nyelvi késés a harmadik életévét betöltött gyermeknél megfigyelhető. Tüneteinek együttese a fejlődés különböző szakaszaiban, eltérő területeken jelennek meg. A beszédfejlődés lendülete lassulásával, a fejlődési állapot ütemével, a beszédfejlődéshez szükséges részképességek és élettani feltételek egyenlőtlen fejlődésével kapcsolatos zavarok. Ezek miatt a beszédfejlődés szakaszainak ritmusa nem szabályos és zavartalan. A nyelvfejlődési zavarok fontos ismertető jegyei az, hogy ép hallás és ép értelmi fejlődés mellett alakulnak ki. A zavarok az alábbiak lehetnek: nyelvi késés, auditív agnózia, verbális apraxiák, írási, helyesírási gyengeség, ritmuszavarok, mint dadogás és hadarás. A kommunikációért az agy a felelős. Képes az információk feldolgozására, tárolására, illetve az információk megválaszolására is. A beszéd és a nyelv kapcsolatát a bal és a jobb agyfélteke együtt koordinálja. A beszéd központja a bal féltekében van, aminek a neve a Broca-terület és a beszédprodukciónak felelős, illetve a Wernicke-terület a beszédmegértésért felelős. Az idegrendszer felépítésének folyamatának a végén megjelenik a lateralizáció, vagyis az oldalasság. A gyerekeknél a dominancia megválasztása a mozgás érzékszervi fejlődés utolsó állomása. Az agyunk egyik fele domináns féltekévé válik, kialakul a teljes oldalasság. Zavarok jelentkezhetnek a gyermek beszédfejlődésében, és az írott nyelv elsajátításában, ha a gyermek 3 éves korára nem mutatható ki a kézdominancia. Ha a jobb félteke domináns, akkor gyakoribbak a

beszéd késések. A balkezesség erre utaló jel. A fejlesztésekben is a legfontosabbnak tartják a két agyfélteke zavartalan együttműködését a biztos, azonos oldali dominancia kialakulása által. Marton-Dévényi és mtsai (1999) szerint a dominancia problémáját az idegrendszer részleges fejlődési problémájaként kezeli. Napjainkban a legnagyobb probléma az olvasási zavarnál a fonémák gyenge differenciálása jelenti (Rácz Katalin és mtsai, 2012).

A nyelvi késés

Amikor a gyermek betöltötte a harmadik életévét, és a beszéde a kortársaitól elmarad, akkor nyelvi késésre gyanakszunk. A gyermek beszéd-, nyelvi érési folyamata az átlagostól eltérően alakul. A háttérben genetikai okok lehetnek, és szerzett sérülések is. A beszédfejlődés késésének oka lehet a elutasító, távolságtartó, beszédpéldát nem nyújtó környezet. A tünetek már hamarabb is megjelennek. Egyéves kora körül kevesebbet gagyog, a hangadás nem kellően színes, az első szavak megjelenése után a beszédfejlődés megakad. A harmadik életév után a szókincese, kifejezőképessége lassú ütemben nő, előfordulnak artikulációs hibák, mondatalkotásánál kiderül, hogy a nyelvi fejlettsége is alacsonyabb szinten van. A nyelvi késés tünetei különböző szakaszaiban és különféle területeken jelennek meg. A tünetek kiterjedtségétől és fennmaradásuk idejétől függően beszédhiba, beszédzavar. Az iskoláskor kezdetére lényegesen javul, szakszerű segítséggel megszüntethető. Az iskolában problémát okozhat az olvasás, és írás elsajátításában. (Illyés, 2000)

A nyelvi késésű iskoláskorú gyermekek mondat- és szövegértése is eltérő. Főként a szövegértés jelentősen elmarad a korosztályukhoz képest. Problémát okoz a lexikai részek feldolgozása, nehezen azonosított a morfológiai és szintaktikai szerkezetek, emlékezetbeli zavarok, és szűkebb szókincs jellemző. Zavarok jelenhetnek meg a beszédhangok megkülönböztetésében, illetve a zöngesség és a zöngétlen elkülönítésében is (Gósy, 2009).

A tünetek alapján a gyermek családja, védőnő, a gyermekorvos, pedagógus kérheti a gyermek logopédiai vizsgálatát. A megkésett beszéd indítása és fejlődésének támogatása elsősorban logopédiai feladat. Elsődlegesen tanácsadásra, szülő bevonásával folyó, irányított otthoni tréningre terjed ki. Később egyéni vagy csoportos logopédiai fejlesztésre (Illyés, 2000).

2.2. A beszédészlelés és a beszédmegértés

Az ember beszédmegértésének kettő nagy szakasza van: a **beszédészlelés** és a **beszédmegértés** (Gósy, 2009).

A **beszédészlelés** az a készség, ami lehetővé teszi a gyermek számára, hogy beszédhangokat, beszédhangok kapcsolódásait, hosszabb hangsorokat felismerjen. Képes legyen az elhangzásnak megfelelő sorrendben megismételni, és a gyermek megtanulja anyanyelve szavainak hangzását. A megfelelő beszédészlelés garantálja, hogy a gyermek nehézség nélkül megtanuljon olvasni, írni és elsajátítani az idegen nyelvet. Ha a gyermek beszédészlelésében zavar van, akkor fejlesztésre van szükség, hogy elkerüljük az olvasás-, írástanulásban, a helyesírásban jelentkező problémákat. A fejlesztés célja, hogy a gyermek beszédészlelésének szintje megfelelő legyen az életkorában elvártaknak. A fejlesztés leghatásosabb módja, ha a mindennapi életbe megjelennek a játékos beszélgetések. A fejlesztésben megjelenő területek lehetnek pl.: szóismétlés, szóismétlés sűgás alapján, hangsor-ismétlés, szógyűjtés, szólánc, kígyóhang, motorhang, hangfelismerés, hangkeresés, szókígyó, hangidőtartamok, hangokból szóalkotás. A beszédészlelés egy komplexen működő képesség. Az észlelés szintjei az akusztikai, fonetikai és fonológiai szintek. A szintek alapját további beszédészlelési részfolyamatok egészítik ki, mint a szeriális észlelés, beszédhang-differenciálás, transzformációs észlelés, ritmusészlelés és a vizuális észlelés is (Gósy, 1994).

A beszédészlelés **akusztikai** szintje: A bemenet maga a beszéd, vagyis az akusztikai jelsorozat, ami a nyelvi információkat tartalmazza. Az elsődleges a hallási elemzés, ahol döntés történik a frekvencia, az intenzitás és az idő tekintetében. Ezek behatárolják az akusztikai jel hullámtulajdonságait: pl. gyors volt-e vagy lassú, zene vagy beszéd hangzott-e. Az eredményeket a észlelési információtárban összefoglalják, ahonnan a beszédfeldolgozás indul (Gósy, 2005).

A beszédészlelés **fonetikai** szintje: Az akusztikus elemzés adataira épül a fonetikai osztályozás. A szabályok alapján a nyelvészeti-fonetikai szempontból ítéljük meg a bejövő jelet. Az akusztikai jelsorozatban a beszéd, melyik és mekkora része jelenik meg egy adott fonéma realizációjában. A fonetikai elemzés eredménye egy tárho kerül, ezt fonetikai tárnak nevezzük (Gósy, 2005).

A beszédészlelés **fonológiai** szintje: A feldolgozási szakasz utolsó lépcsője: a fonémadöntés meghozatala. A beszédhangokat soroljuk be a megfelelő fonémaosztályokba. Itt dől el, hogy hangképzés szempontjából hátraléptű, ajakkerekítéses, rövid magánhangzó. A fonémadöntés meghatározásánál figyelembe kell venni a hangkörnyezeti hatásokat, mint a beszédhang minőségét, a szótag szerkezetét, nyelvspecifikus szabályok fennállását. A fonetikai eredményeknél a összegző tárból a szükséges adatokat hívja elő a további feldolgozáshoz (Gósy, 2005).

A **beszédmegértés** az a képesség, amely az elhangzó szavak, szókapcsolatok, mondatok, mondat-sorozatok jelentésének, tartalmának megértése. A gyermek beszédmegértése jó értelmi képességek és látszólag gazdag szókincs mellett is lehet zavart vagy elmaradott, nem életkorának megfelelő. Általában kitűnő logikai készségekkel kitalálják az elhangzottak jelentését. A beszédmegértésben jelentkező problémák a mindennapi élet során nehezen vehetők észre. Főleg akkor, ha a gyermek értelmes, a beszéddel kapcsolatos más akadályok, zavar nem merül fel. A gyermekek olyan jó technikákat tudnak használni, hogy a szakember is nehezen ismeri fel a beszédmegértési nehézségeket. Minél később derül ki a probléma, annál lassúbb a fejlődés, annál nehezebb a megfelelő fejlesztés alkalmazása. A fejlesztés különböző területekre terjed ki. A fejlődés nem látványos, nem ugrásszerű, a jó irányú változások sok esetben nehezen észrevehetőek. A fejlesztés feladata kettős, a helyes módszer és folyamatműködés kialakítása, továbbá a már kialakult gátlások csökkentése, megszüntetése, sikerélmény biztosítása. A fejlesztés területeinek az első területe a kommunikációs helyzetek kialakítása, második területe a szókincs, harmadik területe a visszamondatás, és a negyedik területe az értésellenőrzés. A beszédmegértés folyamata két nagy szakaszból áll. Az első szakasz a nyelvi kódok (jelek) rendszerének megfelelő hangjelenségek észlelése és ennek a kódrendszernek az értelmezése. Az első szakasz a beszédhangok, a hangkapcsolatok felismerését jelenti, hogy azonosítani tudjuk a hangokat, hangkapcsolatokat. A második szakasz a kódrendszer értelmezése, ami a szavak, a mondatok, és a szöveg megértését tartalmazza. Tartalmazza a jelentés felismerését is. A beszédmegértés komplex folyamat, nem válik szét a beszéd értelmes és értelem nélküli szegmensekre vagy szegmentális és szuprasegmentális részre (Gósy, 1994).

A beszédészlelés és a beszédmegértés zavarának **leggyakoribb jelei** lehetnek a mindennapi kommunikációban: a téves reakció, sokszor visszakérdez, túlzott játékoság, rosszkodás. Korábban fellépő tünetek: később kezdett el beszélni, mint a kortársai, több hangot érintő

vagy makacs, hosszan tartó beszédhibája van, szegényes a szókincse, nehezen találja meg a szavakat, gyakran nem figyel oda, keveset beszél vagy állandóan beszél, nem szeret mesét hallgatni, nehezen tanul mondókákat, verseket. Legtöbbször később, már az iskolai tanulmányokban jelentkeznek a tünetek az olvasás, az írás, a helyesírás zavaraként, idegen nyelv tanulásának a nehézségeként, bizonytalan az olvasottak értésében. Jellemző a feledékenység, mint a memóriazavarok, a szöveges matematikai feladatok megoldása is nehezített (Gósy, 2009).

A megjelenő tünetek okai szerint megkülönböztetünk biológiai és környezeti tényezőket is. Nagyobb az esélye az olyan gyermekek beszédmegértés és beszédészlelési probléma kialakulásának, akikre jellemző a koraszülöttség, a nem átlagos lefolyású születés, a jelentkező szülési sérülések, születési rendellenesség, a gögicselésnek a hiánya, vagy a későbbi beszédindulása (lányoknál 2 évesen, fiúknál 2,5 évesen), lassú a beszédfejlődése a kortársaihoz képest, hibás beszédprodukción, hallássérülés, hurutos megbetegedések, érintett a család a beszéd és a nyelv területén, függ a családi környezettől (Gósy, 2009).

2.3 A beszédképesség zavara

A beszédnek kettő nagy folyamata van, a beszédprodukción és a beszédmegértés zavara, ami egy-egy részfolyamatra is kiterjedhet. A beszédzavarok a nyelvi zavarok megjelenési formái. A leggyakoribb kiváltó ok pszichés trauma vagy fiziológias probléma. Kezdetben beszédzavarnak tűnő eltérések, sokszor nyelvi zavar kialakulásához vezethetnek, és súlyos kommunikációs nehézségeket eredményezhetnek. A beszédzavar mindig együtt járnak a beszélő pszichés problémájával, és többször kihatnak az írott anyanyelv elsajátítására is. Komplex lelki működészavarhoz vezethet, továbbá viselkedési zavarhoz is. Az ok szerint lehet organikus eredetű beszédzavarok, funkcionális beszédzavarok, pszichés eredetű beszédzavarok, környezeti tényezők eredményezte beszédzavarok. A zavar keletkezési szerint lehetnek veleszületett zavarok, és szerzett beszédzavarok. A folyamatműködés szerint előkerülhet zöngképzés zavarai, beszédprodukción zavarai, beszédészlelés zavarai, beszédmegértés zavarai, beszédindulás zavarai. Differenciálunk gyermekkori és felnőttkori beszédzavarokat is. A gyermekkori beszédzavarok általában anyanyelv elsajátítási zavar. Beszédet érintő tünetként megjelenhetnek hirtelen jelentkező dadogások, vagy különféle okokra visszavezethető afáziák. A felnőttkori beszédzavarok a kialakult beszédmechanizmus hibás működései. A beszédhiba, a lassú

beszédfejlődés, a késői beszédindulás együtt jár az értelmi fogyatékkal, mint a koordináció fejletlensége (Illyés, 2000).

2.4. Artikulációs zavar

Az anyanyelv beszédhangjainak helytelen kiejtését artikulációs zavarnak (pöszeségnek) nevezzük. A terápiáját gyógypedagógus, logopédus végzi. Az artikulációs zavar elsősorban szakmai nyelvben használatos. A magyar szakirodalom leginkább ezt a kifejezést használja a pöszeség mellett. Számos szerző a különböző tünetekből indult ki. A pöszeség bizonyos hangok, hangkapcsolatok helytelen kiejtése, vagy a beszéd tisztaságának a zavara. A gyermekek 5 éves korukra érnek el arra szintre, ahol megfelelően lehet hangokat kialakítani, észrevegység a hibás beszédüket, hanghibájukat. A pöszeség a leggyakoribb beszédhiba, főként óvodás gyermekeknél (Kisné és mtsai, 2020).

A pöszeség oka alapján funkcionális és organikus pöszeséget különböztetünk meg. Kiterjedtsége alapján általános és részleges pöszeséget. Az általános pöszeség (diffúz) 10-12 hangra kiterjedő, a részleges (parciális) 1-2 hang vagy hangcsoportra terjed ki. A pöszeség akusztikus tünetei alapján lehet torzítás (diszlália), helyettesítés (paralália), és kihagyás (alália). A beszédhiba tudatosság szerinti felosztása alapján megkülönböztetünk szenzoros, kondicionált, és motoros szempontot (Montágh, 2002).

A pöszeség tünetei közé sorolható a pontatlan képzésből eredő torzítások, hanghelyettesítések, hangcserék, hangok kihagyása. Tünetként jelentkezhet a beszéd dallamának, ritmusának a megváltozása, a perifériás beszédszervek rendellenessége, szegény szókincs, nyelvtanilag rosszul szerkesztett mondatok (agrammatizmus, diszgrammatizmus). Hallásproblémák, mozgásfejlődés zavara, diszlexia, diszgráfia veszélyeztetettsége is (Kisné és mtsai, 2020).

2.5. Mozgásfejlődés

Az idegrendszer fejlődése

Születésünkön az agyunk a fejlődés elején tart. Még nem rendelkeznek, nincsen kapcsolatuk a mozgatómezőből kiinduló piramispályák rostjainak a gerincvelői mozgató idegsejtekkel. A

környezeti ingerekhez szükséges agykérgi ideghálózatok is nehezen kapcsolódnak még a kéreg alatti területekhez (Farmosi, 2005).

Az idegrendszer felépítésében és működésében összetett egységet képez. Az ideális működésnek több szempontja van. A legfontosabb, maga az apparátus, amely két részre tagolódik, a központi és a környéki rendszerre. Ez a kettő szorosan együttműködik. A központi idegrendszer része a gerincevelő és az agyvelő. A környéki idegrendszer ingerfelvevő készülékként és végrehajtó szerkezetként működik. Az idegrendszer részei a neuronok. Háromféle neuron van, a makro-, mikro-, interneuronok. A gyermek első két évében az agy fejlődésében nagy változások lehetnek. A gyermek 6-7 éves korában az idegrendszer érére felgyorsul. Minőségi változás történik a figyelemkoncentráció és a terhelhetőség területén. A gyermekek igénylik a rendszeres, gondolkodtató feladatokat. A központi idegrendszer érésének a folyamata és a mozgásfejlődés szorosan biztosítja az értelmi fejlődést. A tanulási nehézség megelőzésében és terápiájában kiemelt szerepet kap a mozgásfejlesztés. A mozgás az egyik legfontosabb eszköz, amivel fejleszteni lehet az idegrendszerre. Ennek célja a káros funkciók leépítése, és a helyes irányba való terelése (Kulcsár, 2000).

A mozgásfejlődés biológiai feltételei

A magzati élet első szakaszában kialakul a mozgatórendszer, mint a csont, az ízület, és az izom. A születés után a legnagyobb erő a mozgatórendszer működéséhez a mozgás, ami befolyásolja a csontrendszert, az izomrendszert és az idegrendszert is, és növeli az együttműködését. A gyermek fejlődésénél masszívvá válik a csontváz, a porcszövet. Jellemző váz fejlődésére a csontok hosszúságának és vaskosságának fejlődése. Ahogyan a gyermekek nőnek, úgy a csontok kémiai összetétele is megváltozik. A gyermekek izomzata más, mint a felnőtteké. Fejlődésük még nem egyenletes. Gyorsabban nőnek a lábizmok, és lassabban a karizmok. A gyermekek amiket hamarabb kezdenek mozgatni, azoknak az izmoknak gyorsabban kezd növekedni az izom tömegük. Az izomrendszer fejlődése hatással van az alapvető funkciók fejlődéséhez és az egész izomerőre is (Farmosi, 2005).

A mozgásfejlődés, mint fogalom

Az emberek többféle mozgásformái, és mozgásképesége egyéni fejlődés, mint a kúszás, a mászás, a járás, a futás, az ugrás, a dobás, az elkapás, és az ütés is, illetve egyedi fejlődés is a koordinációs képességek, mint a téri tájékozódás, a ritmus- és az egyensúly képesség kialakulása is. Az egyén mozgás fejlődéséhez kapcsolódnak különböző összetett mozgásformák, amiket sportolás hatására, és összefüggő motoros foglalkozások során jön létre. Az óvodás korú gyermekek testi fejlődése változóan alakul. A csont és az izomrendszer jelentősen javul. A mozgásfejlődés az emberi fejlődésnek az egyik alkotóeleme, ami vonatkozik a funkciófolyamatokra is (Farmosi, 2005).

Az alapvető mozgásformák fejlődése

A mozgásterápiák alapja az agy fejlődésének és a mozgás fejlődésének együttes szerveződése. Az elemi mozgásminták, mint a kúszás, mászás, felülés, járás, már magzati korban kiválthatóak, ami veleszületett programra utal. A normál mozgásfejlődéshez szükséges az elemi mozgásminták működése, de elengedhetetlen az agy normál fejlődése is (Papp, 2020).

Az újszülött bizonyos mozgásmintákkal születik. Veleszületett, ösztönös mozgások. Az újszülött fejletlen agykérge még nem vesz részt a mozgásszabályozásban. A humán mozgásminták kialakulása az idegrendszer érésének eredményeképpen, fokozatosan történik meg a fejlődés során. A kiváltható mozgásminták megléte vagy hiánya utal az idegrendszer épségére, vagy sérülésére. Az újszülöttnak a környezeti ingerekre adott motoros válaszai a méhen belüli fejlődés során kialakul, az idegrendszeri érettségnek megfelelő mozgásminták megnyilvánulásai. Az újszülött létfontosságú táplálkozási és védő reflexei (nyelés, szopás, csuklás, köhögés, tüszentés stb.) már a születéskor működőképeseek. A születés után megfigyelhetők jól megkülönböztethető reflexek, ami a csecsemő idegrendszeri érettségét jelzi, később kialakulnak az összetettebb mozgások. Ilyen reflexek lehetnek, mint például a markolási reflex, aminek a lényege, hogy fontos szerepet játszik a csecsemő tudatos fogás létrejöttében. Már a magzati élet 5.hónapjában érzékelhető, ami a csecsemő négy hónapos koráig tart. A Moro- reflex egyensúlyi és hangok hatására jelenik meg, általában 3 hónapos korig tart, utána elmúlik. Az összerezzenési reflex hasonló, mint az előző reflex. A fej helyzetének gyors változásával jelenik meg, ami 6 hónapos korban megszűnik. A nyaki reflexnél van az aszimmet-

rikus tónusos, ami a későbbi kúszással, helyváltoztatással, és a szem-kéz koordinációval köthető össze. A nyaki reflexhez tartozik a szimmetrikus tónusos is, ami miatt a csecsemő a végtagokat azonos időben behajlítja. Az úgy nevezett talpi fogó reflex a születéstől a csecsemőkorig tart. Egy tárgy hatására a lábujjak behajlítása történik. Fontos a felhúzási reflex, ami az egyenes tartás visszanyerését jelenti. Az elemi mozgásmintákhoz tartozik, mint a kúszás, mászás, járás (Farmosi, 2005).

Mozgásfejlődés csecsemőkorban

Ebben az életkorban a mozgásfejlődés legfontosabb eredménye, hogy bekövetkezzenek az első koordinált mozgások. A 4-12.hónap között kialakul a célirányos fogás, az egyenes tartás, az önálló helyváltoztató mozgás. A csecsemőkor olyan fejlődési fázis, amelynek a középpontjában a mozgásfejlődés áll. Az első koordinált mozgások a szájrégió, a szem és a fej mozgásai, majd a kar, a törzs, és a láb koordinált mozgása. A korai csecsemőkorban az egyik jellegzetesebb motoros megnyilvánulása az ellenoldali szimmetrikus együttlmozgás, pl. ha a csecsemő a jobb karját felemeli, akkor a bal karja is mozog. Nehéz feladatoknál még később is megfigyelhető. A fokozott izomtónus a csecsemőkor végéig megmarad. A fogásoknál figyelhető meg, de a helyváltoztató mozgásoknál is. Az első év utolsó negyedében kezdődik a tónus csökkenése (Farmosi, 2005).

A mozgásfejlődés első szakasza 4-6 hónapos korig tart. Ez alatt az idő alatt a csecsemő megtanul hasra fordulni, gurulni a saját tengelye körül. A négy végtag összerendeződik. Kezével, lábával egyszerre végzi a mozdulatokat. Tapasztalatokat szerez a testhelyzetének értékelésében. A térérzékelés fejlődése a mozgásfejlődéssel szoros egységben valósul meg. Kezdeti szakaszban nagy szerepe van a vesztibuláris rendszer fejlődésében (Kulcsár, 2000).

A mozgásfejlődés második szakasza az 5-8.hónapos korig. Megkezdődik az aktív helyváltoztatás időszaka. A csecsemő megtanul kúszni, a jól kúszó csecsemő azonos oldali kezét, lábát egyszerre mozgatja. A csecsemő 5.hónapban megérinti a tárgyat és összezárja a kezét. A beszéddel kapcsolatos gyors mozgások összerendezése is részben a kisagyi működéshez kötött. A szemmozgások összerendezetlenek lehetnek, olvasás-, írásvavar alakulhat ki. A mozgásfejlődés következő szakasza kb. 8-10 hónapos korig tart. A csecsemő négykézlábra emelkedik és mászni kezd. A fej magasabbra kerül, így többet észlel a világból. A szem mozgása összehangolódik a kéz és a láb mozgásával. Bekapcsolódik az irányításba a középagy. A jól mászó

csecsemő az ellentétes oldali kezét és lábát egyszerre rakja le, és a fej a lerakott kéz felé fordul. A középagy fejlettségi fokán múlik a síkban való tájékozódás minősége. Sérülése vagy elégtelen beidegződése nehezíti a tájékozódást síkban és térben, bizonytalanná válhat a lateralizáció, illetve olvasás-, írásnehézség alakulhat ki. A csecsemő 9-12 hónapos körül feláll. A felállással egy időben bekapcsolódnak az irányításba a kéreg alatti területek. Finomodnak a kéz mozgásai, pontosabbá válik a beszédszervek működése. Megjelennek a módosult járások. A járás a csecsemő motoros fejlődésének legnagyobb eredménye. A gyermek fokozatosan tanulja meg a fej, a felsőtest, és a felső végtag mozgásának szabályozását. A kéreg alatti területek elégtelen szerveződése, vagy sérülése bizonytalanná, vagy lehetetlenné teszi a járást, késlelteti a beszédfejlődést, bizonytalanná teszi a lateralizációt. A kéz mozgásai ügyetlenek lehetnek (Kulcsár, 2000).

Mozgásfejlődés a korai gyermekkorban (1-3 év)

A gyermek első életévétől a legfontosabb mozgásformák alakulnak ki, illetve alakulnak újjá. Például: a járás, az egyensúlyozás, a lendítés, a dobás, a futás, az ugrás stb. Ezt az időszakot sokrétű mozgásforma elsajátítása fázisának nevezzük. A mozgásfejlődésben fontos szerepet kap a játékosság, funkcióöröm szerzés céljából. Megjelennek a funkciójátékok. A gyerekek nagyon szeretnek közbe-körbe futni, fel-le ugrálni, tárgyakkal játszani. Az ilyen játékok sokfélék és különbözőek, sokszínűek. Az ilyen típusú játékok fejlesztik a gyermekek alapvető mozgásformáit, a koordinációs képességüket is. A gyermekek 3.életévétől szerepet kapnak a szerepjátékok. A különböző szerepjátékok fejlesztik, alakítják a gyermekek beszédét, képzelőerejét, gondolkodását, illetve a mozgásfejlődését. Jellemző a gyermekek mozgására a kisebb erőlkifejtés, a lassabb munkatempó, változékony a mozgásritmusa. A gyermekek játékának továbbfejlődésében megjelenik a konstrukciós játékok, illetve a szabályjátékok is. A konstrukciós játékokra jellemzőek a különböző építőkockák használata, a kisebb-nagyobb legók összeépítése. A szabályjátékok a mozgással is összeköthetőek. Hangsúlyossá válnak a szabályok betartása. A játékok által fejlődik a szabálytudatuk, a figyelmük, a kudarc-tűrő képességük és az önmegtartozásuk. A gyermekek mozgásritmusára jellemző hogy változó, lassabb, darabos, szögletes. A különböző mozgásokat lassan, bizonytalanul, óvatosan hajtják végre, mert erre a korosztályra jellemző a kísérletezés fázisa. Amikor kialakul a stabil járás, akkor a mozgásuk összetettebbé válik. Egy éves kor körül jellemző a tárgyakra, az akadályokra való föl-le má-

szásuk. Későbbi korban, 2-3 éveseknél már csípő magasságú tárgyakra is lassan próbálkoznak felmászni. Elkezdődnek a lépcsőzés, először oldalazva, egyik láb és másik láb utána lépéssel, kapaszkodással. A gyermekek biztossá teszik az egyensúlyukat, és utána indulnak a következő lépésre. A járásra jellemző, hogy a sebességük befolyásolja a lépések hosszát és gyakoriságát. Ezeket a gyermek egyensúlya fokozza, növeli. A legfontosabb a kisgyermek mozgásfejlődésében, hogy biztosítsa számára a mozgásteret és a mozgásszabadságot. A korai gyermekkorban először a mozgás koordinálása, majd a különböző folyamatok következnek, és később a rész-képességek, mint a finom szem-kéz koordináció, a tárgyakkal való bánásmód, és az alapvető mozgások (járás, futás). Fontos, hogy együtt játszunk a gyermekkel, az együtt való cselekvések. Ezek mind elősegítik a beszédfejlődését és a mozgásfejlődését (Farmosi, 2005).

Mozgásfejlődés az első gyermekkorban (4-7 év)

Az első gyermekkorra a mozgások finomítása, a mozgáskombinációk alakítása a jellemző. Mozgásfejlődés szempontjából nagy változások következnek be a gyermekek életében miután a gyermek óvodába lépett, egészen az iskolás koráig. Három fő irány alapján történik a gyermek fejlődése, mint a teljesítmény javulásában, a mozgás-végrehajtás minőségében, és az ismert mozgásoknak a kombinálásában. Mozgás kombinációk lehetnek mint például futás és szökdelés változtatása, járás és a futás összekapcsolása labda magasra dobálással és elkapással. Hat-hét éves korban képesek 3-5 elemből álló mozgás kombinációk végre hajtására képesek. Fejlődést hoz az idegrendszeri érést segítő mozgáskombinációk. A gyermekek mozgásfejlesztésével nem csak a nagy mozgásigényük és a kitartásuk fejlődik, hanem e mellett főként különböző rész-képességük is fejlődik, mint például az egyensúly. A gyermekek mozgásfejlesztésével párhuzamosan fejlődik a kitartás és a magabiztosság. A mozgásfejlődésben nagyobb változás 5-6 éves korban jelenik meg. Továbbfejlődik számtalan mozgásforma: a mászás, a járás, a futás, az ugrás, a dobás, az elkapás, a húzás, a tolás, a forgás, a gurulás, az egyensúlyozás. A gyermekeknek 5 éves koruktól figyelhető meg, hogy a mászásuk gyorsabb, koordináltabb az akadályokon, a mászófalakon, bordásfalon is. A járásuknál is ekkor alakul ki a jól koordinált járás, amikor már elhagyja a tipegő, kisgyermekkori járást. Stabilabb, egyéni járás jelenik meg. A futás fejlődése hasonló mint a járásé. A fiúk lejegyzik a lányokat. Az ugrás akkor fejlődik jól, ha elegendő gyakorlásban részesülnek. Minél több ugróiskolázásra, szökdelésekre, távolba ugrásokra van szükség. Ha nem megfelelő a gyakorlások száma 5-6

éves korban, akkor lassabb, szegényesebb mozgásforma jellemzi. A dobások módszere 4 éves korban kevésbé változik. Jellemző az egykezes felső dobás, ami karból indul. Az 5 éves korú fiúknál megindul a fejlődés, a lányok később jellemző. A dobáshoz szorosan kapcsolódik az elkapás. A dobásra jellemző, hogy 3 éves kortól fejlődésnek indul. A repülő labda után nyújtják a kezüket, de még a mellkasukhoz szorítják. Az első gyermekkorban még jobban elkezdődnek fejlődni különböző mozgásformák, mint például a húzás, a tolás, a függeszkedés, a forgás, a gurulás és az egyensúly is. Minél korábban, már kiscsoportos korban elkezdődik a rendszeres mozgás, annál könnyebben képesek elsajátítani az alapmozgásformákat, módszereket, és a különböző sportoknak (például: úszás, korcsolyázás) az elemeit. Ebben a korban nagyon fontos a gyermekek mozgásigényének a kielégítése. Ezt a megfelelően megszervezett intenzitású, sokrétű foglalkozásokkal lehet. Hat-hét évesek már kisebb versenyeket, mozgáskombinációkat is gyakorolhatnak. Fontos, hogy ne legyen egyoldalú a mozgás, a sport ezekben az életszakaszokban (Farmosi, 2005).

2.6. Alapozó Terápia

Az Alapozó Terápia egy idegrendszer érését megalapozó terápia, ami 5 éves kortól 16 éves korig működik. Hatásos fejlesztést lehet elérni az anyanyelv készséghiánya, idegrendszeri éretlensége és a mozgáskoordináció elmaradottsága miatt (Márton-Dévényi, 2009).

Az alapozó terápiát elsősorban az anyanyelvi problémákkal, beszéd, írás, olvasás zavarával küzdő, diszlexiás gyermekeknek állították össze. Hatékony a hiperaktív, magatartászavaros, figyelemzavaros gyermekeknél, főként ha organikus eredetű. Az alapozó terápia enyhén fogyatékos gyermekek számára is hatékony lehet. Az idegrendszer részleges éretlensége okozhat diszlexiát. Nem minden diszlexia oka az idegrendszer éretlensége (Márton-Dévényi és mtsai, 2013).

Az Alapozó Terápia hatékonynak mutatkozik, minden olyan óvodáskorú gyermekeknél, 5 éven felülieknél, akiknek mozgásuk ügyetlen, kialakulatlan kézdominanciájuk van, vagy ki-mutatott diszlexia-veszélyeztettség áll fenn. Hatékony olyan óvodáskorú gyermekeknél, akiknek ügyetlen a nagymozgásai és a finommozgásai. Akiknél beszédfejlődési probléma van, mint megkésett beszédfejlődés, nehezen kezelhető beszédprodukciós vagy beszédpercepciós zavarok. Eredményes lehet iskoláskorú diszlexiásoknál és ADHD-ban szenvedő gyermekeknél is (Márton-Dévényi, 2009).

Az idegrendszer fejlődését sok komponens károsíthatja, mint a genetikai meghatározottság, terhesség alatti, szülés alatti és utáni ártalmak, oxigénhiányos állapot, vírusfertőzések is. Ezek leállíthatják a normál, jó ütemű és minőségű érési folyamatokat. A gyermekekkel foglalkozó szakemberek (orvosok, pszichológusok, gyógypedagógusok, gyógytornászok) több olyan módszert dolgoztak ki, aminek a kezelésével ismét be kell indítani és a normális irányba terelni a károsodott funkciókat. A mozgáson keresztül indították újra a gyermek idegrendszerének fejlődését. Magyarországon kettő ilyen módszer született meg: a Pető- módszer, és a Katona- módszer. Az Alapozó Terápia elmélete és kiindulása ezekhez a módszerekhez nyúlik vissza. A terápia gyakorlatai egymásra épülő, az emberi mozgásfejlődés legalapvetőbb mozgásait tartalmazza, mint a kúszás, mászás, járás, és a domináns mozgások (Márton-Dévényi, 2009).

Az emberi idegrendszer fejlődése megismétli a fontosabb törzsfejlődés állomásait. A törzsfejlődés során bekövetkező nagyobb lépcsőfokok (halak, hüllők, gerincesek) alapvető mozgásmintái megismétlődnek a gyermek idegrendszerének fejlődésében: a halmozgás=a magzati és születés utáni mozgások, a kúszás a hüllők mozgásának felel meg. A mászás a gerincesek mozgására hasonlít, a járás az emberi (Márton-Dévényi és mtsai, 2013)

Az Alapozó Terápiára jellemző a fejlődéstani szemléletű fejlesztő terápia, mivel nem a gyermek tüneteit kezelik, hanem a fejlődés lépcsőin újra végig mennek, és a nem jól működő szinteket kell rendbe hozni (Márton-Dévényi, 2009).

Alapozó Terápia elvi alapjairól

A terápia 1987-ben kezdődött Márton-Dévényi Éva és Pálfia Judit közös munkájával. Ekkor jelent meg Magyarországon Ugo Pirro „A fiam nem tud olvasni” című könyve, melyben a szerző egy mozgásterápiára hivatkozik, melyet C. H. Delacato leírt a könyvében, és amelynek segítségével az ő gyermeke, „meggyógyult” a diszlexiájából. 1990-ben találkozott Kulcsár Mihálynéval, fejlesztő pedagógussal, aki már évek óta végezte a terápiát, de teljesen átdolgozva és kibővítve: „Tanulási problémákkal küzdő gyermekek vizsgálati módszerei és terápiája” (1990) c. könyvében. Később munkacsoportként együtt dolgoztak, új területeket alkottak. Kulcsár Mihályné megtartotta Delacato nevét az általa kidolgozott terápiára. Szétváltak a módszertani útjaik, a kialakított vizsgálo és terápiás eljárást Alapozó Terápiának nevezték el és védtek le (Márton-Dévényi és mtsai, 2013).

A terápiának az alapjait Szerdahelyi Márton testnevelő-gyógytornász és Tóth Gábor gyógy-pedagógus munkatársaival dolgozták ki. Tóth Gábor dolgozta ki az organikus eredetű hiperaktív figyelemzavaros gyerekek eseteit. Később az Alapítvány munkatársai bővítették és fejlesztették a terápiát (Márton-Dévényi, 2009).

Delecatóék munkájának rövid ismertetése szerint a kommunikáció gyermekkori problémáinak 6 tünetegyüttesre bontható, amik egymásra épülnek fejlődésükben és súlyosságukban. Ilyen tünetegyüttesek az afázia, a nyelvi késés, a dadogás, a gyenge olvasás, a rossz helyesírás, és a normális olvasás. Ha a gyermek végig halad ezen a törzsfejlődési soron, akkor várható, hogy problémamentes lesz az emberi egyedfejlődése. 1963-ban Delecató által leírt mozgássorát kibővítették minden olyan alapvető mozgásmintával ami fontos és fejlesztendő, amelyen a normális fejlődő gyermek átmegy: a fejemelések és fejfordítások, hason fekvő horritás, felnyomás, gurulás, felülés, kúszás, mászás, járás és annak változatai, ugrás, szökdelések, és végül a dominancia megválasztásának és begyakorlásának ügyességi játéka (Márton-Dévényi és mtsai, 2013).

Az Alapozó Terápia felépítése, fejlesztése

Az Alapozó Terápia vizsgálatból és terápiából áll, illetve kontrollvizsgálatokból. A vizsgálat egy anamnézissel, kórelőzmény lappal kezdődik. A vizsgálaton jelen van a szülő is. A vizsgálatban lévő gyakorlatokat szöveges és szám formátumban kell értékelni. A szöveges értékelésben rövid lejegyzéseket le lehet írni a megfigyelésekről, a jó feladatokról, a nehezebb feladatokról, a gyermek mozgásáról, ami lehet például lassú, darabos, akadozó, széteső is. A szöveges értékelés mellett 0 és 5 pont között számmal is értékelik a gyakorlatokat. Ez segít a vizsgálatoknál, a kontroll vizsgálatoknál, a fejlesztési terv elkészítésénél. A pontozás szempontjai: 0= nem képes, 1= képes, de csak 1-1 mozdulatra, 2= képes, de sok problémával, 3= készség, erős problémákkal, 4= kifejezett készség, nem automatikus, fáradékony, 5= szép, automatikus. A vizsgálat célja, hogy meghatározzuk, hogy szükség van-e a mozgásfejlesztésre, illetve a fejlesztés kell-e vagy a terápia. A fejlesztési terv mindig a gyermek szintjéről indul. A vizsgálat 3 korbeosztás szerint működik. 1. szint: 5 éves kortól 1. osztály félév végéig, 2. szint: 1. osztály félévtől 3. osztály félév végéig, 3. szint: 3. osztály félévtől. A gyakorlatokat mindig az első szinttől kezdjük, és onnan haladunk felfelé. A fejlesztés hetente 2 x1 óra, a létszám 6-7 főtől indul. A terápia hetente 2 x2 óra 5-6 főig, 3 x2 óra két személyes csoport-

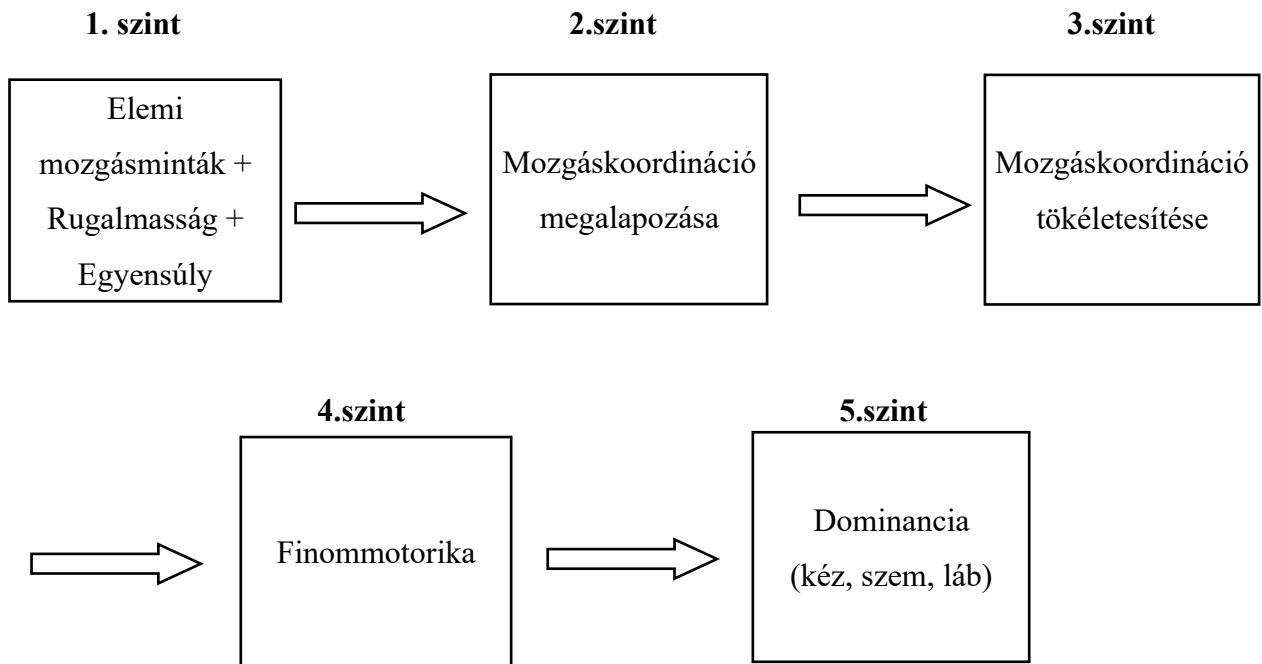
ban. Egyéni terápia hetente 2 x1 óra. A terápia azoknak a gyerekeknek való, akiknek kevés a fejlesztés, erős, halmozott tünetei vannak, mint például beszédben, grafomotorika gyengeségben, viselkedési problémában, figyelemzavarban (Szerdahelyi, 2018).

Alapozó mozgásterápia törzsanyaga

Minden fejlesztési és terápiás folyamat hangsúlyosan a fejlődési nagymozgásokkal, rugalmassággal és egyensúllyal kezdődik. Magába foglalja a keresztező, testvonal-átlépő, végtagszétválasztó gyakorlatokat is. Ezután következnek az összetettebb területek, melyek tartalmazzák a felső és alsó végtag mozgását függetlenítő, összerendező feladatokat, ritmusgyakorlatokat, több komponensű szerialitás gyakorlatokat, finommotorikát, dominanciát (Alapozó Terápiák Alapítvány, 2018).

A vizsgálat felépítése, törzsanyaga a következők: **I. Nagymozgások (elemi mozgások):** fejemelésháton és hason, fejfördítés lassan és gyorsan, gurulás, felülések, landau, kistigris, kúszás, mászás három sebességben, kitámasztási reakció és törzstónus vizsgálata, járások, állatutánzó mozgások **II. Rugalmasság:** kétlábás szökdelések, terpesz-zár szökdelés helyben, egy lábás szökdelések, futás **III. Egyensúly:** forgó mozgás nélküli (statikus) egyensúly: kötélén járás nyitott és csukott szemmel, egy lábás egyensúly, végtagegyensúly, fejegyensúly, három komponens együtt, átmeneti egyensúly, egyensúly gyakorlatok forgó mozgással: futás 360 fokos fordulatokkal, kötélén járás forgással, helyben forgás mindkét irányban, guruló átfordulás (bukfenc), **IV. Térismeret és alapmozgások:** testséma, ujjismeret, jobb-bal tájékozódás, csillagjárás, **V. Keresztező mozgások:** reciprok innerváció (ellentétes beidegződés), testközépvonal átlépők, ellenoldali végtagmozgatás, **VI. Szerialitás, VII. Ritmus:** mérő folytatása, ritmus csak beszédben, beszédritmus mozgással kísérve, mozgás és beszéd együttes szervezése, **VIII. Felső és alsó végtag független vezérlése és annak összerendezése:** összerendezők, **IX. Finommotorika:** szem, kéz **X. Több komponensű- mozgás és beszéd- feladat, XI. Dominanciák:** szem dominancia, kéz dominancia (szem-kéz koordináció), láb dominancia (Alapozó Terápiák Alapítvány, 2018).

Fejlesztési rendszer, szintek táblázatos formában

1. ábra: Gyakorlatok egymásra épülése (Márton-Dévényi Éva és mtsai, 2013)

Terápiás és fejlesztési regresszió

Az Alapozó Terápia a regresszióval dolgozó terápiák egyike. Maga, mint a regresszió a visszafelé mozgást jelenti abból az időrendi életkorból, amelyben van. Mindennapi élethelyzet is okozhat regressziót, mint például a betegség, szerettünk elvesztése. A terápiában a szakember tudatosan segíti a regresszió állapotának létrejöttét, hogy vissza kerülhessen abba az életszakaszába, amikor egy elakadás, vagy góc jött létre. A gyerekeknek segít ebből a helyzetből kijönnie, és egy újabb, jobb állapotba kerülni, ami elindítja a fejlődés útján. Az Alapozó Terápia abból az okból jött létre, hogy fejlődéstani szemlélettel segítse a részképesség problémás gyermekeket, ami a csecsemőkori mozgásoktól indul. A regresszió teljesen ki hat a lélekre és a testre is egyaránt. A regressziók nagyon gyakoriak. A fejlesztési regresszió minden terápiában megjelenik, amikor a megjelenő tünetek alá esnek és újakezdést jelent, újraépülést görcsösség nélkül. A gyermeket végig visszük a mozgásfejlődésen, ami az alapvető fejlődési folyamata, ami befolyásolhatja az egész személyiségét is. A regresszió időszakában nagyon fontos, hogy erős kapcsolat legyen a szülőkkel, pedagógusokkal. Megértés, elfogadás, segítő-

készség. A regresszióban a gyermek mozgásfejlesztését ugyanúgy folytatjuk, nagyon fontos a tudomásulvétel, a szeretetigény növekedésének a kielégítése, az érzelmi labilitás megélése, felszabadulása. A terápiában a gyermek a tervezett mozgásfejlesztés közben kerül regresszióba, illetve regresszió periódusok közé. A regressziót előidéző faktorok lehetnek a csecsemőkori és a kisgyermekkorai fejlődéstani mozgások, monotonia és ennek tűrése, kifáradás, kimerülés, ellenállás, változások elleni reakciók (Márton-Dévényi, 2009).

A mozgásfejlődés és a tanulási készség (olvasás-és íráskészség) közötti összefüggések az Alapozó Terápiás szemlélet tükrében

A terápiának van egy vezető vonala, ami a gyakorlatsor. Nagymozgások: rugalmasság-egyensúly-zárt és nyílt motoros készségek fejlesztése, finommotorika fejlesztése, dominancia (szem, kéz láb) megválasztásának megsegítése és/vagy megerősítése. A mozgás a kialakulóban lévő ember környezettel való kommunikációjának első és alapvető formája, amelyre az összes későbbi kommunikációs formák (pl. beszéd) épülnek. A mozgásfejlődésnek az adja a célját, hogy mint kommunikációt lehessen alkalmazni szociális téren. A gyermek első válasza az életben a motoros válasz, és a korai életének előrehaladása is, intelligenciája is motoros válaszokban mérhetőek. Kutatásokban azt állítják, hogy a diszlexiásoknak rossz a saját mozdulataik eredményességéről való becsülésük és tudatosságuk. Rosszul tervezik meg és programozzák a motorosérzékszervi cselekvés hatékony stratégiáját, kevésbé veszik tudomásul a valóságot, így a hiba javítása is kevésbé hatásos. A legfőbb eltérés a diszlexiás gyermekek mozgás minőségének a szintjén van: a mozgásuk nem elég gyors, nem elég adekvát, és nem sima lefolyású. Mozgásfejlődésük szintje a saját életkoruktól az elvárható alatt van, főleg a rossz mozgáskoordinációban és a motoros folyamatok időbeli kontrolljának elégtelenségében nyilvánul meg. A diszlexiások vizsgálatuknál nem jól kontrollálják a nem célszerű és a nem odavaló mozdulatokat, melyeket kézzel végzendő motoros tesztnél önkéntelenül testükkel vagy lábaikkal tesznek (Márton-Dévényi és mtsai, 2013).

Az idegrendszer motorikus tünetekben megnyilvánuló éretlenségének okai

Az idegrendszer éretlenségnek számos oka lehet, mint például a genetikai okok, ami nem függ össze a családi helyzettel (együttélése, válás), nem függ össze a szülők életkorával.

Több gyermek van a családban akkor főleg a középső vagy annál később születő gyermeknél fordul elő. Kutatások szerint a férfiakat jobban érinti, mint a nőket. Nemek aránya szerint több fiúnak van idegrendszeri éretlensége, mint lánynak. Legtöbbször és valójában a gyermekek nyelvfejlődési zavarát észleljük hibának, melyet logopédus kezel. A gyermek beszédfejlődésénél problémát okozhat a gyakori nátha, a középfülgyulladás, mely a finom beszédmeghallását súlyosan ronthatja. A másik súlyosbító tényező a gyermekek beszédképességének fejlődésében, a félfigyelem. A gyermek egész figyelmével figyel a történésekre, dolgokra, személyek felé, de a fél figyelésre a felnőttek szoktatják, a különböző ingerekkel. Szemészeti látó rendszerbeli okként az úgy nevezett rejtett fiataalkori messzelátásnál a gyermekek egyre kevésbé képesek a hosszú ideig tartó közelre való fixálásra, így a szöveg homályosság válik, és lüktetőnek tűnik. A szemmozgások zavartá válnak olvasás közben, az olvasás lelassul, a gyermek fáradékony az olvasásban, és úgy éri, hogy fáj a szeme vagy a feje. Az időzítés is problémát okozhat, ami az időrend precizitásában, időbeli kontrolljában. A lelki okok a kudarcossá vagy lehetetlenné teszik a terápiát. Több terápia fullad kudarcba pszichés okok miatt. Fontos a szülői együttműködés. A gyermekekre sokkal erősebben hat az anyai kötelék és a tünetek fenntartásának tudattalan anyai elvárása, mint egy jó terápia. A gyermekek érzelmi elszegényedése miatt szociális okok is megjelenthetnek. A gyermek azért nem érti a korának megfelelő szöveget, mert nem találkozott a környezetében a szavakkal és fogalmakkal. Az iskolában megjelenő problémák is okozhatnak gondokat, mint a korai beiskolázás, vagy a gyors olvasás- és írástanítása. Az idegrendszer éretlensége megmutatkozik a helyzetváltozó-felegyenesedési- helyváltoztató- dominanciamegválasztási fejlődési mozgássorokban és a mozgáskoordináció elmaradottságában. Az idegrendszer motorikus éretlensége is jelen van, akkor a háttérben sok ok is lehet. Minden ami a magzati életben a szülés alatt, után és a korai években károsodást okozhat. Mint például az oxigénhiányos állapot, súlyos lázas állapotok, tüdőgyulladás, kiszáradás, a szülők dohányzása, alkoholizmusa, súlyos betegségek terhesség alatt, rossz szüléslevezetés, nyakra tekeredett köldökszínór, csecsemőkori súlyos betegségek. A dominancia problémája is gondot okozhat. Késik a dominancia megválasztása, kialakulása. Sokkal több a bal- és a vegyes kezű. A dominancia kialakulása a gyermekeknél csak a mozgás-érzékszervi fejlődéssor utolsó állomása. Erre épül a helyzet- és a helyváltoztató sorra, mint a kúszás, mászás, ülés, járás. Az emberré válás folyamatában egyedfejlődési szempontból ez nagyon fontos. Az olvasás- és írás két féltekés tevékenység, melyben a bal és a jobb félteke egyenrangú félként együtt vesznek részt (Márton-Dévényi Éva és mtsai, 2013).

3. A kutatás

3.1. A kutatás helyszínének a bemutatása: Party Foglalkoztató és Mozgáskuckó

A kutatást a székesfehérvári Party Foglalkoztató és Mozgáskuckóban végeztem. A helyszín alapítási éve 2014. Az épület felújított, három helyiséggel rendelkezik, 140m²-en várja a gyerekeket. Az épületben van egy nagyterem, ahol a mozgásfejlesztő foglalkozások zajlanak, a hely 15 gyermek befogadására alkalmas. A foglalkoztató továbbá rendelkezik egy fejlesztőszobával, amiben 10 gyermek fér el, illetve egy öltözővel, egy váróteremmel és mosdóhelyiséggel. Az épület nagytermében és a fejlesztő szobában mozgásfejlesztésre alkalmas eszközök széles tárháza található. A foglalkoztatóban baba tornától kezdve óvodás korú gyermekek egyéni és csoportos mozgásfejlesztésével, illetve felnőttek mozgásterápiájával, prevenciós -és rehabilitációs tréningekkel foglalkozik. A foglalkoztatóban különböző szakemberek vannak, mint pedagógus, óvodapedagógus, drámapedagógus, pszichológus, mozgásterapeuták, rehabilitációs tréner. Az intézményvezető húsz év pedagógiai háttérrel rendelkezik. Célja, olyan gyermekek nevelése, akik érzelmileg gazdag, nyitott, érdeklődő, másokat elfogadó, együttműködő, környezetében jól tájékozódó, kreatív felnőttekké válnak. Szereti a mozgást és a társaságot. Örömmel tölti el, ha a gyerekek és szüleik jól érzik magukat, örömmel mennek, élvezik az együtt töltött időt. A foglalkoztatóban 2015 óta működik mozgásfejlesztés gyermekeknek. A mozgás 3-7 éves korban több szempontból is kiemelt jelentőséggel bír. Nélkülözhetetlen a környezethez való alkalmazkodásban, az észlelési folyamatokban a látás, hallás, tapintás mind a mozgáshoz kötődnek. A kielégítő mozgásellátás fizikai, pszichikai és intellektuális szempontból igen fontos. Óvodás korban a mozgásfejlesztés feladata a gyermekek természetes mozgáskedvének megőrzése és a mozgás megszerettetése. A testi képességek, a fizikai erőnlét fejlesztése (kondicionális, koordinációs), valamint mozgáson keresztül az értelmi struktúrák és a szociális képességek fejlesztése is elengedhetetlen szerepet töltenek be a gyermekek életében. A foglalkozások során különböző eszközök használatával játékosan szeretetik meg a mozgást. Legfőbb céljuk a mozgáskoordináció és a motoros képességek fejlesztése, hallási, tapintási, vizuális tapasztalatszerzés útján. Nagy szerepet kap a közös játék a kortársakkal, illetve a türelem és a figyelem fejlesztése is.

3.2. A kutatás előzményei

A kutatásomban az Alapozó Terápiára járó 5 éves beszédhibás gyermekek fejlődését figyeltem meg. A kutatás egyrészt az elméleti kutatásra épült, amely során szükségesnek találtam, hogy elmélyedjek a témához kapcsolódó szakirodalmakban. Másfelől viszont az elsődleges kutatás részeként, mint alapozó terapeutaként a fejlesztői vizsgálatokat, anamnéziseket és egy erre épülő feladatgyűjteményt vettem alapul.

A kutatásban résztvevő gyermekek

Összesen 20 fő beszédhibás gyermek fejlesztői vizsgálatát vettem alapul. A vizsgálatba bevont gyerekek közül 12 fő fiú, és 8 fő lány. A gyermekek logopédiai terápiára járnak a mozgásfejlesztés mellett. Amikor az alapozó fejlesztő vizsgálat történik, ezzel együtt anamnézis felvétel is. Az anamnézis felvételnél a mozgásfejlesztés melletti szabadidős tevékenységük átbeszélése is. A szülők elmondása szerint ezt az időszakot a mozgásfejlesztésre szánják, nem járnak más fejlesztésre, sportra. A mozgásfejlesztés mellett családban lévő szabadidős tevékenység jelenik meg, mint a biciklizés, vagy a játszótérezés.

A gyermekek több mint 1 éve járnak mozgásfejlesztésre. 2021 szeptemberében, illetve októberében kezdték a fejlesztést hetente 2 alkalommal, csoportos formában. A fejlesztésre járó gyermekeknek beszédproblémájuk, mozgáskoordinációs, koncentrációs problémájuk van. Olyan 5 éves gyermekeket vontam be a vizsgálatba, akiknek nyelvi problémájuk van. Folyamatosan kapnak logopédiai ellátást a mozgásfejlesztés mellett. Összesítettem a szülői anamnézis alapján, hogy a gyermekek átlagosan 10 hanghibával rendelkeznek. A mellékletben lévő táblázatban összesítettem a gyermekek nevét monogrammal, életkorát évvel és hónappal, illetve a beszédhang hibájuk darabszámát és típusát. A vizsgált gyermekek adatai az 1. számú mellékletben található.

3.3. A kutatás célja

A kutatásom célja, hogy a bemeneti vizsgálatot részletesen értékeljem. A bemeneti vizsgálat eredményei alapján összeállítsak egy feladatgyűjteményt, amit részletesen bemutatok. A feladatgyűjtemény gyakorlatait betanítsam a gyerekeknek, illetve 4 hétig gyakoroljunk. A gya-

korlás után a bemeneti vizsgálatnál kiválasztott területek alapján elvégezzem a kimeneti vizsgálatot, és részletesen értékeljem, és összehasonlítsam, szemléltessem a bemeneti és a kimeneti vizsgálatok eredményeit, illetve a gyermekeken elvégezzem a Szól-e? szűrőeljárást, hogy összehasonlítsam, hogy mozgásfejlesztés hatására milyen minőségi változás történik a beszéd, nyelvi területeken.

3.4. Hipotézisek

Kutatásomhoz kapcsolódóan az alábbiakat fogalmaztam meg:

1. Feltételeztem, hogy a gyakorlatok hatására a gyermekek minőségi változást mutatnak ritmus gyakorlatokban.
2. Feltételeztem, hogy a feladatgyűjtemény alapján a bemeneti vizsgálatok és a kimeneti vizsgálatok eredményei különbséget mutatnak keresztező gyakorlatokban.
3. Feltételeztem, hogy a gyermekek fejlődést fognak mutatni az egyensúly területén, rugalmasság területén.

3.5. A kutatás módszerei, eszközei

A kutatásom módszerei dokumentumelemzés, és megfigyelések.

Alapozó Terápiára járó gyermekek bemeneti vizsgálatát elemeztem, az általam kiválasztott területek alapján. A kutatásomban a bemeneti fejlesztői vizsgálat alapján megfigyelési szempontokat vettem alapul. A vizsgálat fő területei fejlődéstani nagymozgások, rugalmasság, egyensúly gyakorlatok, keresztező gyakorlatok, ritmus gyakorlatok. Minden fő területen belül 4 kisebb szempontot választottam. Összesen 20 kisebb terület jelent meg a fő területeken belül. A kiemelt gyakorlatokat értékeltem a bemeneti vizsgálatok alapján.

Kiválasztott területek:

- Fejlődéstani nagymozgások: Csecsemőkori mozgások (**gurulás, spontán mászás**), Kisgyermekkori mozgások (**spontán járás, nyusziugrás**)
- Rugalmasság: Kétlábás szökdelések (**haladva, terpesz-zár szökdelés helyben**), Egy-lábás szökdelés (**haladva**), **Futás**

- Egyensúly gyakorlatok: Forgó mozgás nélküli (statikus) egyensúly (**kötélen járás nyitott és csukott szemmel**), Átmeneti egyensúly (**egyensúly+rugalmasság, cikk-cakk ugrás**), Egyensúly gyakorlatok forgó mozgással (**kötélen járás forgással**)
- Keresztező gyakorlatok: Reciprok innerváció- ellentétes beidegzés (**váltott kézfej, supinatio-pronatio (hanyintás és borintás)**), Test-középvonal átlépők (**térdérintés járás+taps, indián járás**)
- Ritmus gyakorlatok: Ritmus vizsgálatának gyakorlata (**mérő folytatása, egy ütem visszaadása tapssal**), Beszédrítmus mozgással kísérve (**mozgás+mondóka**), Mozgás és beszéd együttes szervezése (**lép-zár-taps**)

A kiválasztott területeim kapcsolódnak a nyelvi területekhez, mivel a beszéd és a mozgás fejlődése összefügg. Azért ezeket a területeket választottam, mert ezek a területek nagyon hangsúlyosak a gyermek fejlődésében, mozgásban és beszédben egyaránt. A jobb és a bal agyféltekék közötti kapcsolatok fejlesztése befolyásolja a beszéd és a mozgás fejlődését.

A bemeneti vizsgálatok eredményei alapján összeállítottam egy 15 feladatból álló feladatgyűjteményt. A feladatgyűjteményben főként keresztező gyakorlatok, ritmus gyakorlatok vannak, de megjelennek az egyensúlyi gyakorlatok, a rugalmasság, és a fejlődéstani nagymozgások is. Keresztező és ritmus gyakorlatok jelennek meg a legtöbbször, mert a a gyermekek bemeneti fejlesztői vizsgálatának az eredménye alapján ez a kettő terület a leggyengébb.

A feladatgyűjteményben 15 darab feladat van. A feladatokban megjelennek a nagymozgások, az egyensúly, a ritmusgyakorlatok, a keresztező gyakorlatok, illetve a rugalmasság is. Egy feladatban egyszerre 2, maximum 3 terület jelenik meg. A kiválasztott területeimhez igazítottam a feladatgyűjteményben lévő feladatokat, mert ezeket a területeket értékeltem a bemeneti vizsgálatban, és a kimeneti vizsgálatban is. A gyakorlatok betanítása jól megvalósult, kettő alkalom alatt megtanítottam. A feladatok elején elmondtam a feladatot, hogy mit kell csinálniuk, bemutattam nekik, és együtt csináltuk. A kettő alkalom után a gyakorlatokat minden órán négy hétig gyakoroltuk. A mozgás mellett lévő beszédet ismerték, így a mozgás volt az új anyag, az új ismeret. Ismert mondókák, dalok vannak a mozgás mellett. Ismerik a napokat, a hónapokat, és az évszakokat is.

A feladatgyűjtemény részletes bemutatása az 2. számú mellékletben található.

Fejlesztendő területek	<ul style="list-style-type: none"> • Egyensúly • Nagymozgások • Ritmusérzék • Beszédritmus • Rugalmasság • Keresztező mozgások: test -középvonal átlépése
------------------------	---

1. táblázat. A feladatgyűjteményben lévő fejlesztendő területek
(Forrás: Saját készítésű táblázat)

A feladatgyűjtemény betanítása és a meghatározott idő után a kimeneti vizsgálatokat elemeztem, értékeltem a kiválasztott területek alapján. A kimeneti vizsgálatok kiértékelése után a gyerekekkel elvégeztem a Szól-e? szűrőeljárást, ami alapján összehasonlítottam, hogy történt-e változás a nyelvi területeken, illetve a fél évvel ezelőtti beszédhibák számával. Azért ezt a szűrőeljárást választottam, mert az Alapozó Terápia és a Szól-e? szűrőeljárásban közösen megjelennek a beszéd és a nyelvi területek, és ez mellett jelen van a beszédartikuláció, a szóemlékezet és a nyelvtani morféma is. A feladatgyűjtemény fejlesztendő területeit az 1. táblázatban szemléltettem.

A kutatás eszközei

A kutatásom eszközei a gyermekek bemeneti fejlesztői vizsgálata, a feladatgyűjtemény, illetve a kimeneti fejlesztői vizsgálata, és a Szól-e? szűrőeljárási vizsgálata. A Szól-e? szűrőeljárási vizsgálat 15/2013 EMMI rendelet 25§ 3.bekezdése szabályozza, hogy az ötéves kori szűrés elsősorban a beszédartikulációra, illetve az írott nyelvi (írás és olvasás) készségekre irányul. A vizsgálatához nem szükséges szülői beleegyező nyilatkozat.

3.6. Minta

A vizsgálati minta kiválasztásában az elsődleges szempont az volt, hogy minden gyermeknek beszéd, illetve nyelvi problémája legyen. A vizsgálati mintában 20 fő 5 éves óvodás korú

gyermeket választottam, 12 fő fiú, 8 fő lány. A vizsgálatban részt vett gyermekek közül egyik sem rendelkezett hátrányos vagy veszélyeztetett szociális háttérrel.

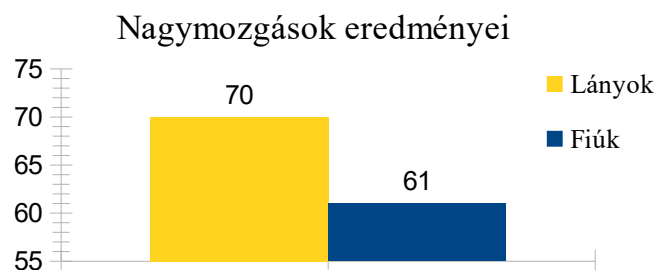
4. Eredmények

4.1. A kutatás bemeneti fejlesztői vizsgálat eredménye

A vizsgált gyakorlatok **értékelése**:

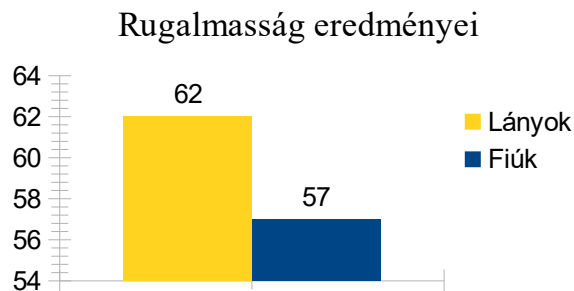
A gyakorlatokat számmal értékeltem 1-5-ig. A számok jelentése: 1= egy-egy mozdulatra képes, 2=nagyon sok problémával képes, 3= készség, de sok problémával, 4= készség, de nem automatikus, 5= automatikus, szép készség. A 20 kisebb területet értékeltem gyerekenként, és a végén a fő 5 területet értékeltem nemek szerint, amit százalékra átváltottam. A matematikai százalékszámítás alapján kerekítettem.

A bemeneti vizsgálat eredményeinek részletes elemzése:

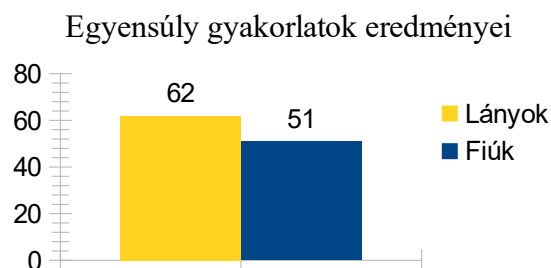
2. ábra: A bemeneti vizsgálat nagymozgások eredményei nemenként (saját szerkesztés)

A bemeneti vizsgálatok nagymozgások területén a fiúk 61%-ot értek el, míg a lányok 70%-ot. Erről az eredményről arra tudok következtetni, hogy a lányok kondicionális képességük fejlettebb, mint a fiúké. A csecsemőkori mozgásfejlődésükben a legfontosabb helyváltoztató keresztmozgások, mint a mászás, többnyire megjelentek. A vizsgálati eredményekből azt feltételezem, hogy a fiúk megkésett mozgásfejlődésűek, később kezdtek el gurulni, mászni, helyváltoztató mozgásokat, járásokat (2. ábra).

3. ábra: A bemeneti vizsgálat rugalmasság eredményei nemenként (saját szerkesztés)

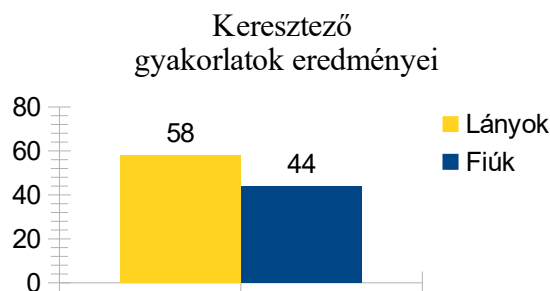
A bemeneti vizsgálatok rugalmasság területén a fiúk 57%-ot, a lányok 62%-ot értek el. Az eredmények alapján azt láthatjuk, hogy a fiúk eredménye kevesebb, ami utalhat egyensúlyi és koordinációs problémákra. Ebből arra is tudok gondolni, hogy a lányok sokkal jobban szeretnek hintázni, mint a fiúk. Ami különösen fejleszti az idegrendszert, az egyensúly és a koordinációt is. Fejlődéstani szempontból fontos a futásnál, hogy milyen a rugalmassága, mennyire dinamikus, összerendezett. A rugalmasság területén a kétlábás szökdelésnél különösen fontos a far-, combfeszítő-, vádli, talpi hajlító izmok ereje. Ebből azt tudom feltételezni, hogy a fiúk kondicionális erejük gyengébb, mint a lányoké (3. ábra).

4. ábra: A bemeneti vizsgálat egyensúly gyakorlatok eredményei nemenként (saját szerkesztés)

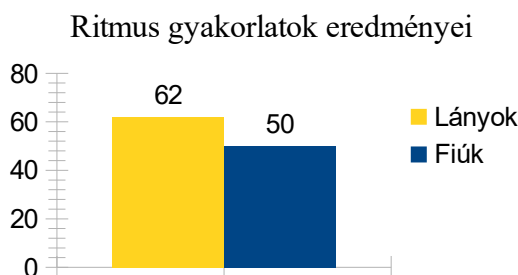
A bemeneti vizsgálatok egyensúly gyakorlatok eredményei alapján a fiúk 51%-ot értek el, míg a lányok 62%-ot. A kettő eredmény között nagy különbség látható, amiből arra tudok következtetni, hogy a lányok térbeli tájékozódása, a mozgás ritmusossága, dinamikája fejlettebb,

mint a fiúké. Akinek az egyensúlya jó, az élete is egyensúlyban van. Az egyensúlyi gyakorlatok összefüggnek a hallással (4. ábra).

5. ábra: A bemeneti vizsgálat keresztező gyakorlatok eredményei nemenként (saját szerkesztés)

A bemeneti vizsgálatok keresztező gyakorlatok eredményei szerint a fiúk 44%-ot, míg a lányok 58%-ot értek el. A vizsgálatok közül ennek a területnek az eredményei a leggyengébbek. Ebből arra tudok következtetni, hogy ez a terület a legnehezebb a gyermekek számára. A keresztezettség befolyásolja a finommotorikát, a vizuális kontrollt és a szemkontrollt is. Az eredmények összerendezetlen koordinációjára is utalhat, és a jobb és a bal agyfélteke közötti idegrendszer érettségére. Úgy gondolom, hogy a vizsgált gyermekeknek finommotorikában, illetve ceruzafogásban problémájuk is lehet, mert a gyakorlatok befolyásolják a test-középvonal átlépését. A gyakorlatok eredményeit befolyásolhatja a gyerekek testséma ismerete, és a téri tájékozódásuk (5. ábra).

6. ábra: A bemeneti vizsgálat ritmus gyakorlatok eredményei nemenként (saját szerkesztés)

A bemeneti vizsgálatok ritmus gyakorlatok területén a fiúk 50%-ot értek el, míg a lányok 62%-ot. A fiúk nagyon alacsony eredményt mutatnak a lányokhoz képest. Ebből azt gondo-

lom, hogy azért is, mert a lányok sokkal jobban szeretnek énekelni, mondókázni, ami befolyásolja a ritmus érzéküket is. A vizsgálati eredményekből azt feltételezem, hogy a fiúknál nagyobb probléma van a rövidtávú emlékezettel és a szerialitással is, mint a lányoknál. Ezeknek a képességeknek a hiányában rossz ritmusképzés jön létre. Úgy gondolom, hogy a fiúk kevésbé tudják tartani az egyenletes, nyugalmi ritmust, mint a lányok. A beszédritmusban minden gyermeknél felbukkantak problémák, a beszédet és a mozgást nehéz összeszervezni. Az összhang nem mindig valósult meg, gyakran a beszédritmus jó, de a mozgás szerkezete nem (6. ábra).

4.2. Feladatgyűjtemény hatására elért kimeneti vizsgálatok eredményei

A gyerekeknek a 15 feladatból álló feladatgyűjteményt 2 alkalom során betanítottam, és utána négy héten keresztül gyakoroltuk. A betanítás időpontjai 2023. február 21., és 2023. február 23. A betanításon mindenki jelen volt, nem hiányzott senki.

A betanítás és a gyakorlás környezete

A betanítás és a gyakorlás környezete egy elkülönített, nyugalmas, csendes, jó megvilágítású fejlesztő szobában történt. A berendezést kényelmes, méretben megfelelő bútordarabok alkották, megfelelő mozgásfejlesztő eszközökkel.

A feladatgyűjtemény gyakorlása

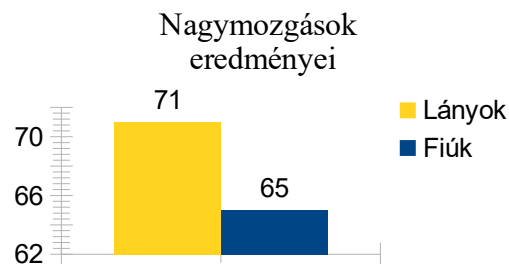
A feladatgyűjtemény betanítása után a gyerekekkel 2023 márciusában gyakoroltuk hetente kettő alkalommal. A gyakorlási időszak összesen 8 alkalom volt. A gyakorlás 2023. március 2-án kezdődött és március 23-án ért véget. Ebben az időszakban mindegyik gyerek jelen volt a foglalkozáson. A gyakorlás körülményei nyugodtan, kellemesen teltek, egyre nagyobb sikerekkel.

A gyakorlás utolsó napja után, március 28-án végeztem el a kimeneti vizsgálatokat.

A vizsgált gyakorlatok **értékelése:**

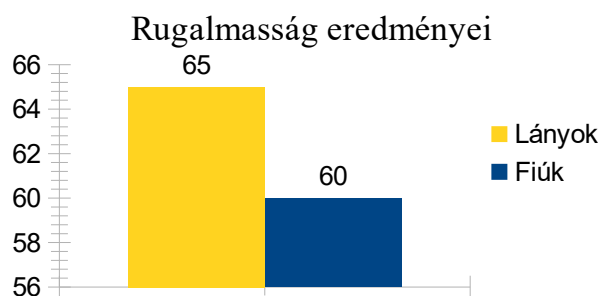
A gyakorlatokat számmal értékeltem 1-5-ig. A számok jelentése, illetve értékelése ugyanúgy történt, mint a bemeneti vizsgálatok értékelésénél. Az eredményeket százalékra átváltottam. A matematikai százalékszámítás alapján kerekítettem.

A kimeneti vizsgálat eredményeinek részletes elemzése:

7. ábra: A kimeneti vizsgálat nagymozgások eredményei nemenként (saját szerkesztés)

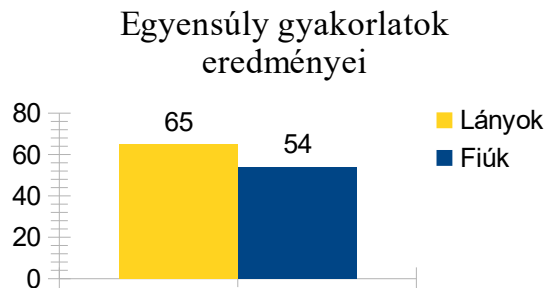
A kimeneti vizsgálatok nagymozgások eredményei alapján a fiúknál 65%, míg a lányoknál 71% lett. Az eredmények azt mutatják, hogy valószínű, hogy a fiúknak megkésett mozgásfejlődésük lehet. Úgy gondolom, hogy a nemek között nincsen nagy különbség. Ennek oka lehet, hogy a gyermekek koordinációs és kondicionális képességük nagy mértékben fejlődött (7. ábra).

8. ábra: A kimeneti vizsgálat rugalmasság eredményei nemenként (saját szerkesztés)

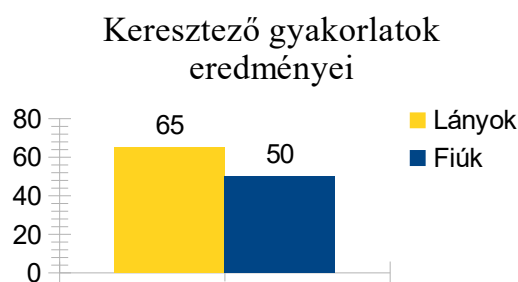
A kimeneti vizsgálatok rugalmasság területén a fiúk 60%-ot, a lányok 65%-ot értek el. Az eredmények megmagyarázzák, hogy nemek között nincs nagy különbség, és megerősítik azt, hogy az elmúlt időszakban gyakorolt feladatsorok hatására az eredmények fejlődtek. Úgy

gondolom, hogy kondicionális képességük fejlődött, leginkább a farizmok, a combfeszítőizmok, a vádli, a talpi izmoknak az ereje. Ennek eredményképpen több ideig, dinamikusán, rugalmasan képesek páros lábon szökdelni, illetve futni (8. ábra).

9. ábra: A kimeneti vizsgálat egyensúly gyakorlatok eredményei nemenként (saját szerkesztés)

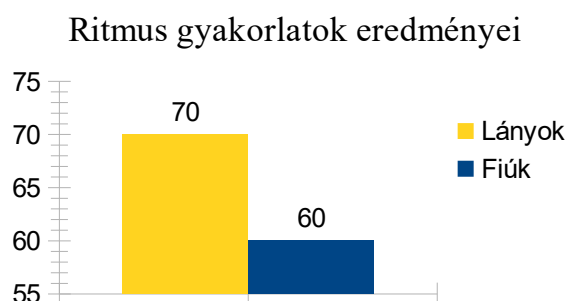
A kimeneti vizsgálatok egyensúly gyakorlatoknak az eredményei alapján a fiúk 54%-ot, a lányok 65%-ot teljesítettek. Az eredmények alapján majdnem 10%-os különbség figyelhető meg. Ez alapján arra tudok következtetni, hogy a lányok térbeli tájékozódása, kondicionáló képességük és a mozgás dinamikájuk jobb, mint a fiúké. A fiúknál gyanítható, hogy szédülékenyebbek, bizonytalanabbak, többször billegnek, instabilak (9. ábra).

10. ábra: A kimeneti vizsgálat keresztező gyakorlatok eredményei nemenként (saját szerkesztés)

A kimeneti vizsgálatok keresztező gyakorlatainak az elért eredményei fiúknál 50%, a lányoknak 65%. A nemek közötti eredményeinek megítélése nagyban különbözik. Ez annak tudható

be, hogy a lányok biztosabbak lehetnek a testsémájukban, jobban, tudatosabban tudják kontrollálni magukat a mozgásoknál, illetve figyelem, koncentrációs területén is. Valószínű, hogy aktívabban mondják a mondókákat, illetve énekelik a dalokat a mozgások mellett, ami befolyásolhatja a teljesítményüket is (10. ábra).

11. ábra: A kimeneti vizsgálat ritmus gyakorlatok eredményei nemenként (saját szerkesztés)

A kimeneti vizsgálatok ritmus gyakorlat területén a fiúk 60%-ot, a lányok 70%-ot értek el. Az eredmények primer oka, hogy a lányok jobban szeretnek énekelni, mondókázni, ez által elősegítik a ritmusérzék fejlődését. A másodlagos okként befolyásolhatja a rövid emlékezet és a szerialitás képességüket. Úgy gondolom, hogy a lányok jobban szeretnek asztali játékokkal játszani, mint a fiúk. A szerialitás, és a rövid emlékezet befolyásolhatja a beszédritmust. Ezek miatt feltételezem, hogy ezért is lehet a fiúknál kevesebb eredmény, mint a lányoknál (11. ábra).

4.3. Szól-e? szűrőeljárás vizsgálatának eredményei

A Szól-e? szűrőeljárás vizsgálatának ideje 2023.március 29. és 2023. március 30. A vizsgálatot 20 főn végeztem el. A vizsgálatot az ötéves kori szűréssel végeztem, ami elsősorban beszédartikulációra, illetve az írott nyelvi (írás és olvasás) készségére irányult. A vizsgálat 35-40 percet vett igénybe gyerekenként. A szűrő vizsgálatához szükséges eszközöket az összefüggő logopédiai gyakorlatomon a gyakorlatvezetőmtől kaptam, azokat használtam fel.

A szűrés menete szerint először a beszédhangokat mértem, majd a szóemlékezetet, az álszavak hallás utáni megkülönböztetését, formaegyeztetést, nyelvtani morfémaikat, álszóismétléseket, mondatismétlést, a hangtani tudatosságot, a figurásor másolását, és a gyors megnevezéseket.

A szűrőeljárás vizsgálatának **eredményei** táblázatos formában:

Az **5,0-5,5 évesek** vizsgált gyermekek eredményei:

5,0- 5,5 évesek									
Név	B. B.	F. Z.	G. A.	I. F.	K. A.	M. K.	Sz. P.	T. E.	Maximális létszám
Artikuláció	5	4	6	5	6	6	3	5	
Szóemlékezet	10	14	14	13	9	14	8	15	15
Álszavak hallási megkülönböztetése	8	9	9	8	8	6	5	10	10
Formaegyeztetés	3	5	3	3	3	4	4	5	5
Nyelvtani morfémaak-produkció	8	10	11	10	9	7	10	11	12
Nyelvtani morfémaak-megértés	10	10	10	8	8	7	9	11	12
Álszóismétlés	30	36	27	30	29	28	34	36	36
Mondatismétlés-tartalom	4	5	5	6	4	5	5	5	6
Mondatismétlés-szerkezet	6	5	4	5	4	5	3	5	6
Hangtani tudatosság	5	6	7	5	4	5	5	5	8
Figurasor másolása	8	10	10	9	7	10	11	11	12
Gyors megnevezés-pontosság	27	30	36	34	31	34	32	35	36
Gyors megnevezés-idő	52	48	50	50	69	56	53	49	Mp

2. táblázat: A szűrésben részt vett 5,0- 5,5 éves gyermekek eredményei

(Forrás: Saját készítésű táblázat)

Az 5,0-5,5 éves gyermekek Szól-e? szűrőeljárás vizsgálatának eredményeit lehet megfigyelni a 2.számú táblázatban. Ebben a korosztályba 8 gyermek tartozott bele. A 8 főből 3 fő lány: F.

Z., G. A., és a M. K. A többiek fiúk. A táblázat alapján megfigyelhető, hogy a legkevesebb pontot átlagosan a formaegyeztetésnél és a hangtani tudatosságnál érték el. A legjobban teljesített feladatok közé sorolható a szóemlékezet, a figurásor másolása, a nyelvtani morfémák. Kimagaslóan szép eredményt értek el az álszóismétlés feladatnál. Észrevehető, hogy minden gyermeknek 10 alatti a hibás beszédartikulációk száma, szeptember óta nagyon sok hangot sikerült megtanulniuk. A képek gyors megnevezése átlagosan 53 másodpercbe telt, 32 hibával. A legkevesebb hibás beszédhangja Sz. P. kisfiúnak maradt. Összesen 3 darab. Ebben a korosztályban a legtöbb hibás beszédhang 6 darab.

Az **5,6-5,11 évesek** vizsgált gyermekek eredményei:

5,6- 5,11 évesek													
Név	CS. L.	G. M.	K. K.	K. M.	L. L.	N. Á.	M. Á.	M. Z.	P. E.	S. P.	S. Z.	T. F.	Maxi- mális létszám
Artikuláció	3	6	5	5	5	4	4	8	7	7	6	4	
Szóemlékezet	10	11	9	12	15	14	10	13	8	9	10	9	15
Álszavak hallási megkülönböztetése	6	5	5	4	7	7	6	5	6	8	8	9	10
Formaegyeztetés	5	4	4	3	5	5	5	4	4	5	4	3	5
Nyelvtani morfémák-produkció	8	8	5	7	7	6	8	9	10	8	11	6	12
Nyelvtani morfémák-megértés	8	7	6	7	6	8	8	7	10	8	7	7	12
Álszóismétlés	30	25	27	32	29	31	30	35	34	29	30	30	36
Mondatismétlés-tartalom	5	5	4	5	6	5	4	6	5	5	6	6	6
Mondatismétlés-szerkezet	5	4	4	3	4	3	3	4	4	5	5	5	6
Hangtani tudatosság	7	6	6	5	7	8	7	7	6	6	5	6	8
Figurásor másolása	8	7	7	6	8	9	10	8	7	9	6	7	12

Gyors megnevezés-pontosság	30	35	32	36	34	29	30	27	34	33	35	35	36
Gyors megnevezés-idő	45	59	55	57	56	60	49	51	67	53	48	58	Mp

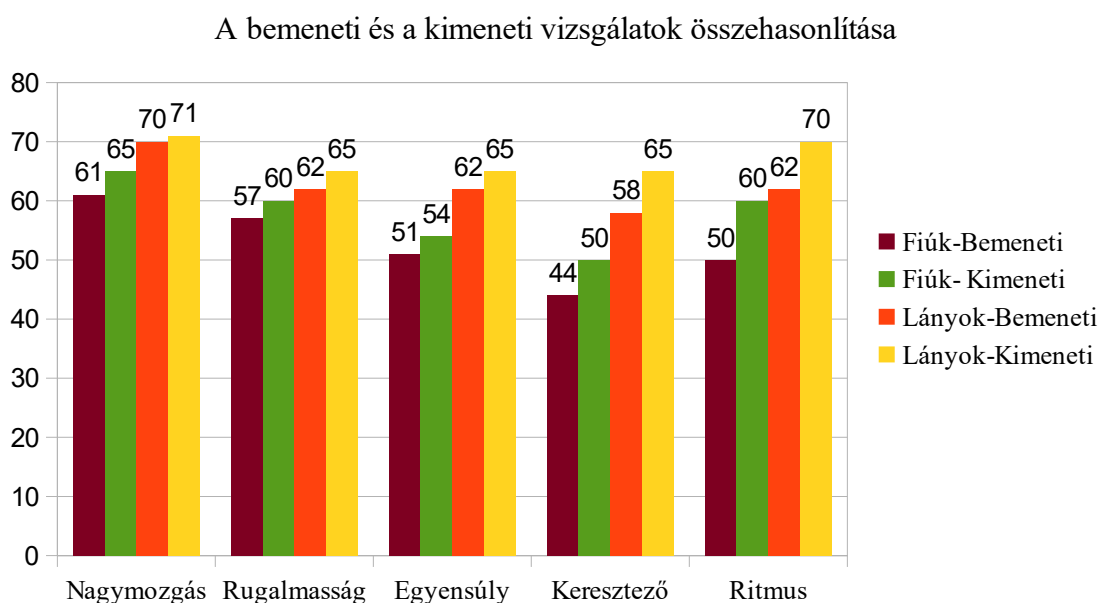
3. táblázat: A szűrésben részt vett 5,6- 5,11 éves gyermekek eredményei

(Forrás: Saját készítésű táblázat)

Az 5,0-5,5 éves gyermekek Szól-e? szűrőeljárás vizsgálatának eredményei találhatóak meg a 3. számú táblázatban. A táblázatban 12 gyermek van. A 12 főből 5 fő lány. A többiek fiúk. A lányok K. M., L. L., M. Z., P. E., és T. F. Megfigyelhető, hogy a lányok közül a legjobb eredményt T. F. érte el. A gyermekek legjobban teljesített területei a szóemlékezet, a nyelvtani morfémák, az álszóismétlés, illetve a képek gyors megnevezése volt. A képek gyors megnevezését átlagosan 55 másodperc alatt végezték el 33 ponttal. A legkevesebb pontot elért feladatok az álszavak hallási megkülönböztetése és a hangtani tudatosság volt. A táblázat eredményeinél észrevehető, hogy minden gyermeknek nagyon sokat változott a beszédartikulációja, kevesebb hibás hangjuk van. A legkevesebb hibás hangja Cs. L. kisfiúnak maradt. A legtöbb hibás beszédartikulációja M. Z. kislánynak.

4.4. Eredmények összehasonlítása

A bemeneti és a kimeneti vizsgálatok **összehasonlítása**:

12.ábra: A fiúk és a lányok bemeneti és a kimeneti eredményeinek összehasonlítása (saját szerkesztés)

A bemeneti és a kimeneti vizsgálatok eredményei alapján kettő területen mutatható ki jelentős különbség. Az egyik terület a keresztező gyakorlatok területe, a másik terület a ritmus gyakorlatok területe. A kettő területnél nemcsak nemek között mutatható ki változás, hanem csak a fiúk bemeneti és kimeneti adatai között, illetve csak a lányok bemeneti és kimeneti adatai szerint is. A fiúk keresztező gyakorlatok bemeneti értéke és a kimeneti értéke 44-ről 50-re változott, ami nagyon nagy fejlődés. A fiúk ritmus gyakorlatainak értékei is szemmel láthatóan sokkal több, 50-ről 60-ra emelkedett. Arra következtetek, hogy ezeket az értékeket a feladatgyűjtemény hatására érték el a folyamatos, egymásra épülő feladatok gyakorlásával. A lányok keresztező gyakorlatok értéke 58-ról 65-re változott, illetve a második legtöbbet változott terület a ritmus gyakorlatok, ami 62-ről 70-re fejlődött. Ezeknél a fejlődéseknél is feltételezem, hogy hatással volt a folyamatos, egy hónapon keresztül tartó tudatosan ezekre a területekre felépített feladatsor.

A vizsgálatokban kettő olyan terület van, ahol nagyon szépen összeesengenek az eredmények. Párhuzamosan, egyszerre fejlődtek. Az egyik terület a rugalmasság területe, a másik az egyensúly gyakorlatok. Mindkettő területen a fiúknak, és a lányoknak is kicsivel több lett az eredményük. A fiúk rugalmasság területen lévő bemeneti és a kimeneti vizsgálatok értéke 57-ről 60-ra emelkedett, míg a lányoké 62-ről 65-re. Ebből azt feltételezem, hogy a gyerekek hasonló izomzattal rendelkeztek, mindenki erősödött a gyakorlatok során. Fejlődött a rugalmasságuk, illetve a mozgásuknak a dinamikája is. A másik területen az egyensúly gyakorlatoknál is fejlődés történt. A fiúknál 51-ről 54-re fejlődött az érték, a lányoknál meg 62-ről 65-re. Arra következtetek ebből, hogy minden gyermeknek fejlődött a téri tájékozódása, kevésbé szédülékenyek, stabilabbak, kevesebbet billegnek.

A legkevésbé fejlődött területek mind a fiúknál, mind a lányoknál a nagymozgások voltak. Ha megnézzük, akkor már a bemeneti vizsgálatoknál a nagymozgások voltak az első helyen, így a kimeneti vizsgálatoknál is az első helyen maradt a gyakorlatok hatására. A másodlagos oka, hogy legjobban a nagymozgások vannak jelen a hétköznapi életben is, mint szabadidős tevékenységek. A szülők által megbeszélte információ szerint nem járnak a mozgásfejlesztés mellett sportra, csak a szabadidős tevékenységekre, mint például biciklizés, játszótérezés. Természetesen minden egyéb mozgás fejleszti a gyermekek nagymozgását, ezért is számítottam arra, hogy ez lesz a legkevésbé fejlett terület.

A fiúknál és a lányoknál is minőségi változás történt mind az 5 fő területen a bemeneti és a kimeneti vizsgálatok eredményei alapján. Van olyan terület, ahol nagyobb változás történt, és

van ahol kevésbé, de fejlődés mindenhol történt. Úgy gondolom, hogy a gyermekek fejlődése a feladatgyűjteményben lévő feladatsorok sikeres betanítása, és négy hétig tartó folyamatos gyakorlása miatt volt. A bemeneti és a kimeneti vizsgálatok eredményeinek összehasonlítását a 12.ábrától a 21.ábráig szemléltettem.

Szól-e? szűrőeljárás eredményeinek **összehasonlítása** 5,0-5,5 éves és 5,6-5,11 éves gyermekek korosztálya szerint:

A vizsgált gyermekek folyamatos logopédiai ellátásban részesültek mozgásfejlesztés mellett. Hetente 2 alkalommal logopédiai fejlesztésre, és hetente kétfő alkalommal mozgásfejlesztésre jártak. 2022 szeptemberében lévő beszédhibák száma alapján több olyan gyerek volt, akinek 10 vagy annál több beszédhang hibája volt. Fél évre rá megcsináltam a Szól-e? szűrőeljárását, és párhuzamosan megcsináltam velük a feladatgyűjteményemet is. Az eredmények azt mutatják, hogy minőségi változás történt beszédartikuláció terén. Minden gyermeknek 10 alatt vannak a beszédhibái. A beszédartikulációs eredmények összehasonlító táblázata a 3. számú mellékletben található.

Az eredmények összehasonlítása alapján három olyan terület van, ahol a gyermekek egyenlő eredményeket értek el. Ezek a területek a szóemlékezet, az álszóismétlés, és a mondatismétlés-szerkezet része. A szóemlékezet területénél mind a kétfő korosztály magas eredményeket ért el a többi területhez képest. A mondatismétlés szerkezeti részénél az 5,0 és 5,5 éves gyermekek a többi területeihez képest szép eredményt értek el. Az álszavak hallási megkülönböztetésénél az eredmények alapján mindkét korosztálynak jó eredménye lett, de összehasonlítva az 5,0 és 5,5 éves gyermekeknek lett több eredményük. Területek alapján jobb eredményt értek el az 5,0 és 5,5 éves gyermekek nyelvtani morfémaokban produkció és megértés területén is. Az 5,6 és 5,11 éves gyermekek összesen 6 területben teljesítettek jobban, mint az 5,0 és 5,5 éves gyermekek. Ezek a területek voltak a formaegyeztetés, a mondatismétlés tartalmi része, a hangtani tudatosság, a figurásor másolása, a képek gyors megnevezésének pontossága, és ideje. Ezekből az eredményekből, hogy jobban teljesítettek, arra tudok következtetni, hogy jobb a finommotorikájuk, a síkbeli tájékozódásuk, a grafomotoros képességük, a fonológiai emlékezetük, a vizuális feldolgozásuk, és a beszédritmusuk is.

Összességében mindkét korosztálynál szép eredmények mutathatóak ki. Egyik területnél sincsen 0 vagy 1 eredmény, vagy nagyon kevés. Átlagosan minimum 60-70%-ot minden gyer-

mek területenként elérte. A területek mérése összefügg a nyelvi, és a beszéd területével, illetve a mozgással is összeköthető. Főként a beszédritmus, a téri irányok, a vizuális kontroll, illetve a jobb és a bal agyfélteke közötti idegrendszer érettségével is.

A kimeneti ritmus gyakorlatok magas eredményei is mutatják, hogy a beszéd és a mozgás összeszervezése milyen jól működött. Ezek a mozgásos feladatok befolyásolják a gyermek nyelvi területeken lévő teljesítményüket.

Ezekből az értékekből azt tudom megállapítani, hogy mind a lányoknak, mind a fiúknak minőségi fejlődés történt mind nyelvi területen, mind mozgásban. Úgy gondolom, hogy a beszédfejlődése, az olvasás és íráskészsége gyorsabb fejlődése összefügg a mozgásfejlődéssel. Az állításomat a számok, az eredmények is mutatják, hogy a mozgásfejlesztés hatására ilyen szép eredményeket tudunk elérni. A beszédartikuláció eredményeinek összehasonlítása a 3. számú mellékletben található.

5. Hipotézisek ellenőrzése

1. Feltételeztem, hogy a gyakorlatok hatására a gyermekek minőségi változást mutatnak ritmus gyakorlatokban.

Az 1. hipotézist a vizsgálataim igazolták, hogy a gyermekek meghatározó fejlődést mutattak ritmus gyakorlatokban. A hipotézis beigazolódott, az erre vonatkozó adatokat a 6. ábrán és a 11. ábrán szemléltettem.

2. Feltételeztem, hogy a feladatgyűjtemény alapján a bemeneti vizsgálatok és a kimeneti vizsgálatok eredményei különbséget mutatnak keresztező gyakorlatokban.

A 2. hipotézist a vizsgálataim igazolták, hogy a gyermekek bemenetben és kimenetben lévő keresztező gyakorlatainak eredményei különböznek. A hipotézis beigazolódott, az erre vonatkozó adatokat az 5. ábrán és a 10. ábrán szemléltettem.

3. Feltételeztem, hogy a gyermekek fejlődést fognak mutatni az egyensúly területén, rugalmasság területén.

A 3. hipotézist a vizsgálataim igazolták, hogy a gyermekek egyensúly és rugalmasság területén lévő eredményei alapján kimutatható kisebb fejlődés. A hipotézis beigazolódott, az erre vonatkozó egyensúly gyakorlatainak adatait a 4.ábrán és a 9.ábrán szemléltettem. A rugalmasság gyakorlatainak eredményét a 3.ábrán és a 8.ábrán szemléltettem.

6. Összefoglalás

A dolgozatomban az 5 éves óvodás korú gyermekek mozgás- és a beszédfejlődésük feltérképezésére és az összefüggésük kimutatására vállalkoztam.

A kutatásom elkészítésének során alapvetően a célja az volt, hogy az óvodás korú gyermekek beszédfejlődésének változását vizsgáljam az Alapozó Terápia hatására.

A kutatásomhoz kiválasztottam 20 fő beszédhibás óvodás korú gyermeket, akiknek vizsgáltam a mozgásfejlődésüket bemeneti és kimeneti vizsgálatokkal, és ennek hatására elemeztem, illetve összehasonlítottam a beszédartikulációjuknak a fejlődését. A vizsgált gyermekek logopédiai ellátást, és mozgásfejlesztést kapnak. A bemeneti és kimeneti vizsgálatot kiválasztott területek alapján hoztam létre. A bemeneti vizsgálatok eredményei szerint 15 feladatból álló feladatgyűjteményt készítettem, amit betanítottam és négy héten keresztül gyakoroltunk, ez után elvégeztem a kimeneti vizsgálatokat, illetve a Szól-e? szűrőeljárást. A vizsgálati eredményeknél összehasonlítottam a bemeneti és a kimeneti értékeket, illetve a gyermekek nyelvi, és beszéd területén lévő eredményeit, és a beszédhibájuknak a számát.

A kutatásomat a megjelent szakirodalmak, valamint a dokumentumelemzések, illetve a megfigyelések segítségével végeztem. A megfigyelés, az elemzés, és az eredmények összehasonlítása rámutatott arra, hogy a beszéd- és a mozgásfejlődés összefüggésbe hozható. A tudatosan, egymásra felépített gyakorlatsorok folyamatos gyakorlásával jelentősen gyorsabb fejlődések érhetők el. Az eredményeim azt mutatják, hogy az idegrendszeri mozgásfejlesztésnek kiemelkedő szerepe van a gyermekek beszédfejlődésében. Fontos a beszédfejlődéshez kapcsolódó időbeni fejlesztések megkezdése, mivel az agy plaszticitása az életkor növekedésével csökken.

Számomra a szakdolgozat megírása nagy örömet jelentett, mert régóta dédelgetett területtel foglalkozhattam mozgásterapeutaként és leendő gyógypedagógusként. Külön öröm volt számomra megtapasztalni, hogy a kutatások eredményei milyen minőségben változtak.

Jövőbeni célként indokoltnak tartanám az idegrendszeri mozgásfejlesztés alkalmazását beszédhibás, nyelvi problémákkal küzdő gyermekek gyorsabb fejlődése érdekében.

7. Felhasznált irodalom

- Alapozó Terápiák Alapítvány: Fejlesztői vizsgálat. Budapest, 2018.
- Bálintné Pál Éva, Beke Éva, Mészáros Jánosné, Sági Beáta, Virág Gizella: Képességfejlesztés-képességmérés az óvodában. Didakt Kiadó, Debrecen, 2005.
- Bedők Andrea, Campos Jiménez Anna, Csépe Valéria, Dékány Judit, Gósy Mária, Gosztonyi Judit, Gyenei Melinda, Horváth Ilona, Juhász Ágnes, Kondor Edit, Márton-Dévényi Éva, M. Tamás Márta, Prokolábné Balogh Katalin, Schneider Júlia, Simon Ferenc, Szeghőné Pócsa Gabriella, Szvatkó Anna, Zsoldos Márta: Fejlesztőpedagógia. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.
- Dankó Ervinné: Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában. Okker Kiadó, 2016.
- Gósy Mária: A beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése óvodásoknak. Nikol Gmk, Budapest, 2009
- Gósy Mária: Beszéd és Óvoda. Nikol Gmk, Budapest, 1997.
- Gósy Mária: Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv elsajátításban. Regiszter Kiadó és Nyomda Kft., Budapest, 2007.
- Gósy Mária: Pszicholingvisztika. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- Kisné Takács Emese, Sándor Lenke: Módszertani segédlet a pöszesség javításához. Csongrád-Csanád Megyei Szakszolgálat. Szeged, 2020.
- Kulcsár Mihályné: A tanulás öröm is lehet. Delecató módszer alapján, Bicske, 2000.
- Lengyel Zsolt: A gyermeknyelv. Gondolat Kiadó, Budapest, 1981.
- Marton-Dévényi Éva, Szerdahelyi Márton, Tóth Gábor, Dr. Keresztesi Katalin: Alapozó Terápia tanulmány. Alapozó Terápiák Alapítvány, Budapest, 1994-2013.
- Martonné Tamás Márta: Fejlesztő pedagógia. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2002.
- Montágh Imre, Vinczéné Bíró Etelka, Montághné Riener Nelli: Gyakori beszédhibák a gyermekkorban. Holnap Kiadó, Budapest, 2002.
- Farmosi István: Mozgásfejlődés. Dialog Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 2005.
- Farmosi István, Gaál Sándorné: Óvodások és kisiskolások testi és mozgásfejlődése. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007.
- Gaál Sándorné: A mozgástevékenység sokoldalú fejlesztés az óvodában. Flaccus Kiadó, Debrecen, 2019.
- H. Tóth István: Szóra készítő. Flaccus Kiadó, Debrecen, 2016.

- Horváth Ilona, Szerdahelyi Márton: Minden gyermek kincs. Tanulmányok az Alapozó Terápia tapasztalataiból, Alapozó Terápiák Alapítvány, Budapest, 2016.
- Illyés Sándor: Gyógypedagógiai alapismeretek. Nyomdaipari és Kiadói Szolgáltató, Budapest, 2000.
- Németh Zsófia, Sipos Zsanett, Szegleti Gabriella: MocerGo. Móra Könyvkiadó, 2021.
- Papp Zsuzsanna: Mozgásterápiák gyermekeknek. Pactum Kiadó, Debrecen, 2020.
- Perlai Rezsőné: Az óvodáskor fejlesztőjátékai. Flaccus Kiadó, Debrecen, 2014.
- Pintérné Tasnádi Ágnes: Mozgásfoglalkozások az óvodában. Trefort Kiadó, Budapest, 2006.
- Rácz Katalin, F. Földi Rita, Barthel Betty: Gyógypedagógiai szemle 40. évf. 2. szám: A beszéd- és mozgásfejlődés összefüggései. Budapest, 2012.
- Tancz Tünde: A kommunikáció és a nyelv fejlődése a kora gyermekkorban. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2011.
- Tótszöllösyné Varga Tünde: Mozgásfejlesztés az óvodában. Magán Kiadás, 2006.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondok témavezetőmnek, Pékné Sinkó Csenge tanárnőnek azért, hogy a szakdolgozatom elméleti és gyakorlati információkkal segítette, és támogatta a munkámat, valamint megosztotta tapasztalatait, észrevételeit, ezáltal értékes gondolatokkal gazdagíthattam tudásomat és elkészíthettem szakdolgozatomat.

Emellett köszönetet mondok tanárainknak és a gyakorlatvezetőimnek, hogy megfelelő, minőségi oktatást biztosítottak számomra, ami elősegítette, hogy megkezdhessem a gyógypedagógusi pályámat.

Köszönetet mondok családomnak, hogy a nehéz pillanatokban is segítettek és támogattak.

8. Mellékletek

1. számú melléklet: A vizsgált gyermekek adatai

Név	Életkor	Neme	Hibás beszéd- artikulációk száma	Hibák típusai
B. B.	5 év 2 hó	Fiú	8	paralália
Cs. L.	5 év 10 hó	Fiú	7	diszlália
F. Z.	5 év 1 hó	Lány	10	diszlália
G. A	5 év 3 hó	Lány	12	paralália
G. M	5 év 9 hó	Fiú	11	paralália
I. F	5 év 5 hó	Fiú	10	diszlália
K. A.	5 év 3 hó	Fiú	9	diszlália
K. K.	5 év 11 hó	Fiú	10	paralália
K. M.	5 év 10 hó	Lány	11	paralália
L. L.	5 év 6 hó	Lány	9	paralália
N. Á.	5 év 6 hó	Fiú	9	paralália
M. Á.	5 év 7 hó	Fiú	10	paralália
M. K.	5 év 2 hó	Lány	12	paraália
M. Z.	5 év 8 hó	Lány	13	paralália
P. E.	5 év 8 hó	Lány	12	paralália
S. P.	5 év 7 hó	Fiú	10	paralália
S. Z.	5 év 11 hó	Fiú	11	paralália
Sz. P.	5 év 1 hó	Fiú	8	diszlália
T. E.	5 év 5 hó	Fiú	10	paralália

T. F.	5 év 10 hó	Lány	10	diszlália
-------	------------	------	----	-----------

1. táblázat. A vizsgált gyermekek adatai

(Forrás: Saját készítésű táblázat)

2. számú melléklet: Feladatgyűjtemény

- 1 A gyermekek hason fekszenek a szivacson. A lábukat váltva felemelik behajlítva, folyamatosan megy a ritmusra, illetve a kézfejük váltott kézfejjel megy a mondókára. A váltott kézfej, hogy az egyik tenyér felfelé néz, a másik tenyér lefelé néz. A mondóka: Hangya testvér helóka, ráuntál a melóra, nem untam, csak vasárnap, a hangyák is lazálnak. A gyakorlatban nagyon fontos, hogy a mozgás és a beszéd együttesen, egy ritmusra menjen. A láb, és a váltott kézfej is egyszerre mozog. A váltott kézfej adja a gyakorlat keresztező gyakorlatát, a mondóka a ritmus gyakorlatot. A gyakorlatot csoportosan végezzük.
- 2 A gyermekek hason fekszenek a szivacson. A lábukat váltva felemelik behajlítva, folyamatosan megy a ritmusra. A kézfejük supinatio-pronatio ellentétes beidegézést végez, ami azt jelenti, hogy a gyermek egyik kézfejét ökölbe szorítja, a másikat kinyitja. A dal mozgás mellett folyamatosan megy. A dal: Süss fel nap, fényes nap, kertek alatt a ludaim megfagynak. A dal ritmusa megegyezik a mozgás ritmusával. A supinatio-pronatio adja a gyakorlat keresztező gyakorlatát, az éneklés, a dal a ritmus gyakorlatot. A gyakorlatot csoportosan végezzük.
- 3 A gyerekek a sportlétra eszközön haladnak sétálva, úgy, hogy a jobb kezükkel érintik a bal térdüket, majd a bal kezükkel érintik a jobb térdüket. Minden térdérintésnél mondanak egy hónapot. Ha a végére értek, előlről kezdik a sorolást. Hónapok: január, február, március, április, május, június, július, augusztus, szeptember, október, november, december. A jobb és az a bal testközép vonal átlépése adja a keresztező gyakorlatot. A gyakorlatot párosával oldják meg.
- 4 A gyerekek a piros-kék színű lábnyomokon haladnak sétálva, úgy, hogy a jobb kezükkel érintik a bal térdüket, középen tapsolnak egyet, majd a bal kezükkel érintik a jobb térdüket. Minden térdérintésnél számolnak. 1-től számolnak, addig amíg végig nem érnék a feladaton. A jobb és az a bal testközép vonal átlépése adja a keresztező gyakorla-

tot, a tapsolás, és a számolás adja a gyakorlatnak a ritmusát. A gyakorlatot egyénileg végzik.

- 5 A gyerekeknek páros lábon át kell ugraniuk a babzsákok fölött. Az ugrálás közben énekelniük kell. A dal: Ugráljunk, mint a verebek, rajta gyerekek! A gyakorlatban visszafelé a babzsákok oldalára kell ugraniuk páros lábon. Az egyik babzsák bal oldalára, majd a következő babzsák jobb oldalára. Ugrálás közben ugyanúgy énekelnek. A kétlábás szökdelés adja a gyakorlat rugalmasságát, a dal éneklése a ritmust, hogy a dal ritmusára szökdelnek. A gyakorlatot csoportosan oldják meg. Közösén, egyszerre éneklünk.
- 6 A gyerekek páros lábon, illetve terpesz-zárban szökdelnek. A babzsákok egymás mellett vannak kicsi kihagyással. A gyermekeknek az a feladatuk, hogy terpeszbe ugorjon a babzsák fölé, majd a kettő babzsák között zár a láb. Minden ugrásnál tapsolniuk kell, a terpesz ugrásnál, és a zár ugrásnál is. Minden ugrásnál, és tapsnál számolniuk is kell. 1-től számolnak, addig amíg a végéig nem ér. A gyakorlatnál egymás mögött haladnak. A gyakorlatot egyénileg oldják meg. A gyakorlatban a kétlábás szökdelés adja a feladat rugalmasságát, a folyamatos tapsolás, a mérő folytatása, és a számolás adja a gyakorlat ritmusát.
- 7 A gyermekek feladata, hogy mondják is azt, amit csinálnak. A feladat, hogy lép-terpesz ugrás- guggolás. Azt kell mondaniuk, hogy lép-terpesz-guggolás. Akkor kell mondaniuk, amikor azt is csinálják. A feladatot szivacson csinálják, ezzel jelzem, hogy meddig kell menniük. A gyakorlatban megjelenik a beszédritmus mozgással, a beszéd és a mozgás együttes szervezése. A gyakorlatot egyénileg hajtják végre.
- 8 A gyermekekkel közösén, csoportosan csináljuk a gyakorlatot. A feladat, hogy mindenki leül törökülésbe a szőnyegre, én szembe ülök velük. Kiindulási helyzet, hogy megfogjuk a térdünket. Keresztbe fogjuk érinteni a fülünket. A jobb kezünkkel a bal fülünket, a bal kezünkkel, a jobb fülünket. A mozgást ismert mondókára végezzük. A mondókát közösén mondjuk, egyszerre. A mondóka: Dirmeg-dörmög a medve, nincsen neki jókedve, alhatnék, mert hideg van, jó lesz bent a barlangban. A gyakorlatban megjelenik a keresztező mozgás a fül érintésével ellentétes kézzel, illetve a ritmus gyakorlat is a mondóka ritmusa miatt. A mozgást a mondóka ritmusára végezzük.
- 9 A gyermekekkel sportpoharakkal játszunk. Minden gyermeknek 8 db pohara van, kétféle színben. A poharak lefelé fordítva a gyerek előtt vannak. A feladat, hogy a köz-

pen lévő poharakat szét kell válogatni. Az első poharat megfogja az egyik kezével és az ellentétes oldalra teszi, majd a következő poharat a másik ezével és az ellentétes oldalra rakja. Ha jobb kézzel fogja meg, akkor bal oldalra teszi, ha bal kézzel fogja meg, akkor jobb oldalra teszi. Miután mindenki szétválogatta, utána ugyanúgy ellentétes kézzel középre teszi, ahol eredetileg volt. Ha már ezek a mozdulatok stabilan mennek, akkor teszünk bele beszédet: Mindig azt kell mondani, amelyik irányba teszi a poharat, vagy amelyik irányból veszi el a poharat (bal, jobb). A gyakorlatban az ellentétes kéz és oldal mozgással megjelenik a keresztező mozgás, illetve a téri irányok, ritmus gyakorlat is. A gyakorlatot mindenki egyénileg saját poharával végzi, de a gyerekek egyszerre oldják meg.

- 10** A gyerekekkel a sportlétra eszközt használjuk. A sportlétrában indián járásban kell sétálni, úgy, hogy hajlítva felemeli a bal kezét, és egyszerre hajlítva felemeli a jobb lábát, majd a másik oldalon a jobb kezét és a bal lábát. Minden emelésnél mondani kell egy napot. Napok: hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat, vasárnap. Ha elsorolta a napokat, a vasárnap szó kimondása után guggolnia kell egyet, majd feláll és kezdi előlről az indián járást és a napok sorolását. A gyakorlatban megjelenik a keresztező mozgás az ellentétes végtag emelése miatt. A napok sorolásával, és a gyakorlat ritmusának betartásával, hogy mikor guggol, mikor mondja a napokat, ezáltal a ritmus gyakorlatok is megjelennek. A gyerekek egymás mögött végzik a gyakorlatot. Csoportosan végzik, de mégis önállóan, egyénileg.
- 11** A gyerekek feladata, hogy a kötél felett páros lábon cikk-cakkban ugorjanak. Ha a kötéllal szemben állnak, akkor a kötél bal oldalán van a cikk, és a jobb oldalán van a cakk. A gyerekek minden ugrásnál mondják is hogy cikk-cakk. Az ugrásoknál fontos az összeszorított láb. Minden ugrásnál mondaniuk is kell, illetve a kezük is mozog. Ha bal oldalra ugranak és mondják, hogy cikk, akkor a kezükkel keresztbe meg kell érinteniük a vállukat. Ha jobb oldalra ugranak, és mondják, hogy cakk, akkor tapsolniuk kell egyet. A feladat, nagyon komplex, összetett, több részből áll. A gyakorlatban megjelenik a test-középvonal átlépő, keresztező gyakorlatok, illetve a ritmus gyakorlatok is. A gyakorlatot csoportosan végezzük, egymás után.
- 12** A gyakorlatban kettő eszköz van, egy piros háromszög, illetve egy kék háromszög. A játék elején megbeszéljük, hogy melyik háromszögnél mit kell csinálni. Ha a piros háromszöget mutatom fel, akkor a gyerekeknek körbe- körbe kell futniuk, ha a kék há-

romszöveget mutatom fel, akkor a gyerekeknek sétálniuk, spontán járniuk kell. A játék közben nem szólok meg, csak váltva felemelem a háromszögeket. A játékban nagy hangsúlyt kap a nagymozgások, a futás, illetve a spontán járás miatt, a reakció idő fejlesztése. A gyakorlatot csoportosan végezzük.

- 13** A gyermekeknek kötélre kell sétálniuk nyitott szemmel. Úgy kell sétálniuk, hogy az egyik láb sarka, és a másik láb lábujja összeér, vagyis tyúklépésben. A járás közben számolniuk kell. A számolást 1-től kezdik és csak 4-ig számolnak. A számolásnál külön figyelniük kell, hogy amikor kimondják a 4-es számot, akkor le kell guggolniuk, úgy, hogy megpróbálnak a kötélre fent maradni. Utána felállnak és folytatják a kötélre járást és előlről kezdik a számolást. A gyakorlatban előkerül a forgó mozgás nélküli (statikus) egyensúlyi gyakorlatok, illetve a ritmus gyakorlatok a számolás miatt. A gyerekek a gyakorlatot egymás után végzik.
- 14** A gyermekeknek kötélre kell forogniuk. A feladat, hogy úgy kell az egyik irányba forogniuk, hogy ne lépjenek le a kötélről. A forgás közben az évszakokat kell mondaniuk. Ha a végére értek, előlről kell kezdeniük. Évszakok: tavasz, nyár, ősz, tél. A gyakorlatot lassan kell végrehajtani, összpontosítva. A teremben kettő kötél van a földön. Az egyik kötélre az egyik irányba, a másik kötélre visszafelé a másik irányba kell forogniuk. Az irányok nincsenek megszabva, hogy melyik kötélre merre forogjanak. Egy kötélre egyszerre egy gyerek van. A gyakorlatban fő hangsúlyt kap az egyensúly gyakorlatok forgó mozgással (kötélre járás forgással), illetve a beszéd és mozgás együttes szervezése, vagyis a ritmus gyakorlatok. A feladatot egyénileg végzik.
- 15** A gyerekekkel papagájjátékok játszunk. Minden gyermek egymás mellé fel áll a falhoz. A feladatuk, hogy mondok egy nevet varázsnyelven, vagyis csak a keresztnévnek a magánhangzóit mondom. Ha felismeri magát, akkor tapsolok egy ritmust, és vissza kell tapsolnia. Ha hibátlanul vissza tudja tapsolni akkor egyet ugrik előre. Figyelnie kell az ugrásnál, hogy kétlábás szökdelés legyen, és hogy csak egy ugrás. Ha nem ismeri fel magát varázsnyelven (kétszer ismétlem el), akkor másik nevet mondok, illetve ha nem tudja hibátlanul vissza tapsolni, akkor nem ugorhat. Az győz, aki elsőnek átér a másik oldalra. A gyakorlatban előkerül a kétlábás szökdelés által a rugalmasság, az egy ütem visszaadása taps által a ritmus gyakorlatok is.

3. számú melléklet: A beszédartikuláció eredményeinek összehasonlítása

Név	Neme	Beszédhibák száma	Szól-e? Szűrőeljárás vizsgálat alapján
B. B.	Fiú	8	5
Cs. L.	Fiú	7	3
F. Z.	Lány	10	4
G. A	Lány	12	6
G. M	Fiú	11	6
I. F	Fiú	10	5
K. A.	Fiú	9	6
K. K.	Fiú	10	5
K. M.	Lány	11	5
L. L.	Lány	9	5
N. Á.	Fiú	9	4
M. Á.	Fiú	10	4
M. K.	Lány	12	6
M. Z.	Lány	13	8
P. E.	Lány	12	7
S. P.	Fiú	10	7
S. Z.	Fiú	11	6
Sz. P.	Fiú	8	3
T. E.	Fiú	10	5
T. F.	Lány	10	4

5 táblázat: A beszédartikuláció eredményeinek összehasonlítása

(Forrás: Saját készítésű táblázat)

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Pál-Simon Brigitta Krisztina hallgató (Neptun azonosítója: **CH02G**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfólió¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: Kaposvár, 2023.04.26.

Belső konzulens

1 A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

2 A megfelelő aláhúzendő.

3 A megfelelő aláhúzendő.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Pál-Simon Brigitta Krisztina
A Hallgató Neptun kódja: CH02G
A dolgozat címe: Az alapozó terápia hatása a nyelvi területek fejlődésére
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Gyógypedagógia Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlant állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe.

Kelt: Kaposvár, 2023. 04.25.

Pál-Simon Brigitta
Hallgató aláírása